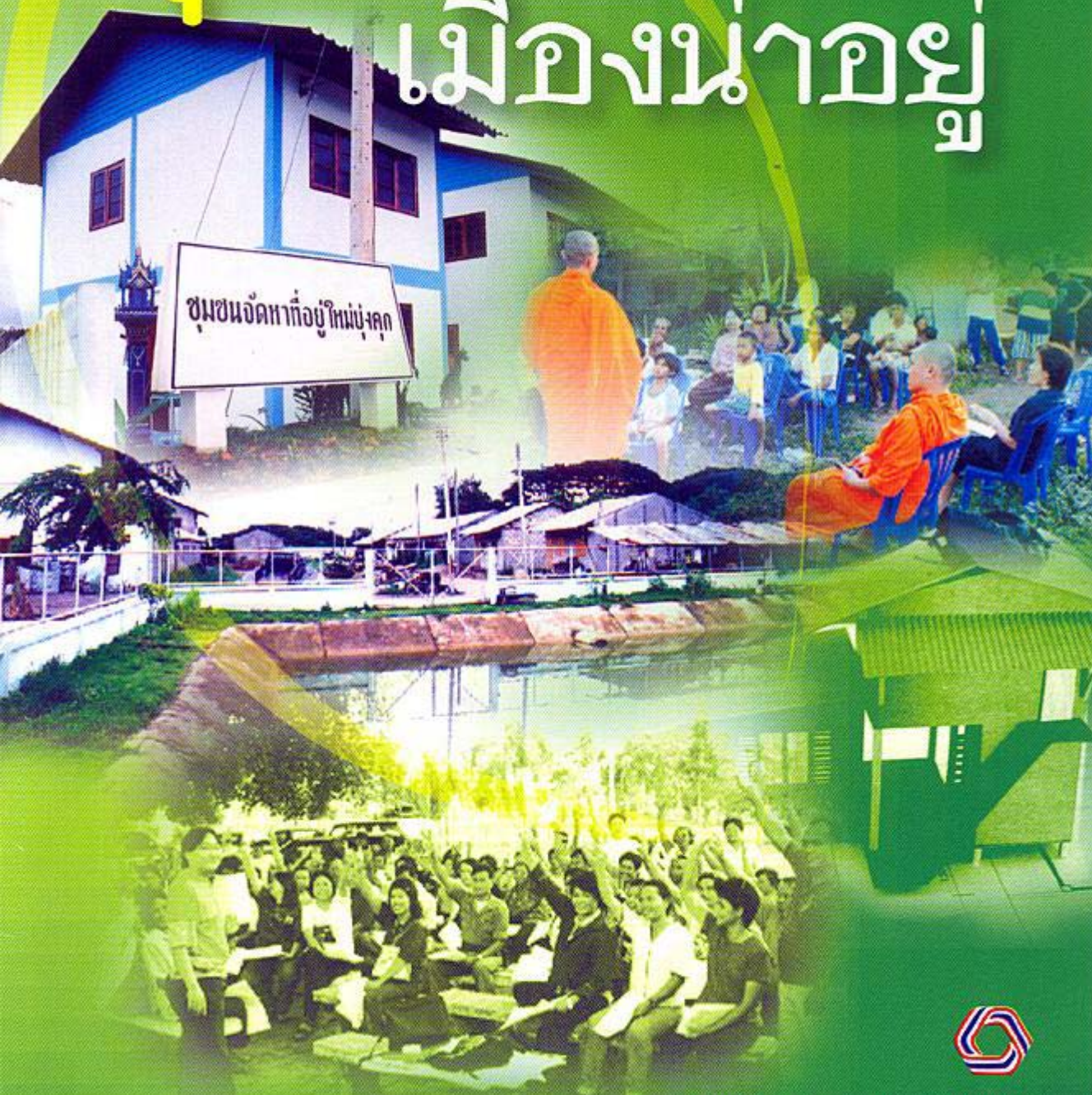

บุตรจิตต์ เมืองน่าอยู่

อุตรดิตถ์

เมืองหน้าอยุธยา

ชุมชนจัดหาที่อยู่ใหม่บังคล

โครงการเมืองน่าอยู่

อุตสาหกรรมเมืองน่าอยู่

เลขมาตรฐานสากล : 974-92566-5-4

ประจำหนังสือ

พิมพ์ครั้งแรก : ตุลาคม 2547

จำนวนพิมพ์ : 2,000 เล่ม

จัดพิมพ์โดย : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

2044/28-33 ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ 10320

โทร. 0-2718-0911

โทรสาร 0-2718-0937, 0-2716-6001

Homepage : www.codi.or.th , E-mail : codi@codi.or.th

สารบัญ

	หน้า
อุตรดิตถ์ เมืองน่าอยู่	4
ความเป็นมา	4
สถานการณ์ชุมชนเมืองอุตรดิตถ์	5
การพัฒนาชุมชนในเมืองอุตรดิตถ์	6
การรวมตัวเป็นเครือข่ายองค์กรชุมชน และภาคีความร่วมมือในท้องถิ่น	11
“บ้านเพื่อชีวิตใหม่” สู่การพัฒนาทั้งเมืองอุตรดิตถ์	15
เส้นทางสู่ปุงคูกของคนจนเมืองอุตรดิตถ์	17
การออกแบบผังปุงคูก	22
ชีวิตและความเป็นอยู่ในชุมชนแห่งใหม่	26
บทสัมภาษณ์	34
บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาเมืองน่าอยู่	36
พลังงานทดแทนที่ชุมชน “ปุงคูก”	40
รายการ “อุตรดิตถ์เมืองน่าอยู่” สื่อวิทยุเพื่อคนอุตรดิตถ์	42
กองทุนสวัสดิการวันละบาท เครือข่ายองค์กรชุมชนเมืองอุตรดิตถ์	44

อุตรดิตถ์

เมืองน่าอยู่

ความเป็นมา

อุตรดิตถ์เป็นเมืองเล็กๆ ที่มีขนาดพื้นที่ในเขตเทศบาล 13.49 ตารางกิโลเมตร มีประชากรเพียง 40,000 คนเศษ แต่ก็ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาประเทศ ที่เน้นการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเมืองมีการขยายตัว ทำให้เกิดการอพยพแรงงานจากภาคชนบทเข้ามาเป็นแรงงานในเมือง เมืองกลายเป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจการศึกษา ทำให้โรงเรียนในเขตเทศบาลกลายเป็นโรงเรียนที่ต้องรองรับนักเรียนจากอีก 8 อำเภอรอบนอก ที่ต่างขนขวายส่งลูกหลานเข้ามาเรียนด้วยความเชื่อที่ว่ามีความปลอดภัย สร้างโอกาสได้มากกว่า

สภาพดังกล่าวทำให้เกิดความต้องการที่อยู่อาศัยปริมาณมาก และเมื่อเมืองไม่มีโครงสร้างรองรับต่อความต้องการนี้ ทำให้เกิดการจัดระบบที่อยู่อาศัยนอกระบบขึ้นมา ด้วยการไปบุกรุกที่ว่างเปล่ากลางเมือง ทั้งที่สาธารณะประโยชน์ของหน่วยงาน หรือที่เช่าราคาถูกทั้งของเอกชนและของวัด ที่ริมคลอง มีทั้งเป็นกลุ่มเป็นชุมชนใหญ่และที่กระจัดกระจายชุกชอนอยู่ตามที่ต่างๆ ในเมือง ไม่มีความมั่นคงในการอยู่อาศัย สภาพบ้านทรุดโทรม ไม่มีทะเบียนบ้าน ขาดบริการขั้นพื้นฐานจากรัฐ คุณภาพชีวิตไม่ได้มาตรฐาน

ในกรณีของจังหวัดอุตรดิตถ์ สภาพปัญหายังไม่รุนแรงมากนัก ความซับซ้อนของปัญหาก็ยังไม่มาก ชาวชุมชนเองมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อทำงานพัฒนาร่วมกันอย่างเข้มแข็ง ประกอบกับหน่วยงานท้องถิ่นโดยเฉพาะเทศบาลตระหนักถึงปัญหาที่อยู่อาศัย จึงได้ร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(สำนักงานพัฒนาชุมชนเมืองสมัยนั้น) เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในเมืองอุตรดิตถ์ โดยมีแนวคิดหลักคือการทำให้อุตรดิตถ์ โดยผู้มีรายได้น้อยสามารถมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมคิดร่วมทำ ร่วมกับกลไกการพัฒนาในท้องถิ่น โดยหน่วยงานส่วนกลางอื่นๆ เป็นผู้สนับสนุน

สถานการณ์ชุมชน เมืองอุตรดิตถ์

ปัญหาของชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเมืองอุตรดิตถ์ก็คล้ายกับผู้มีรายได้น้อยในเมืองอื่นๆ คือขาดการศึกษา ความด้อยโอกาสทางสังคม ทำให้ไม่มั่นคงในอาชีพและรายได้ และยังนำมาซึ่งความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย ต้องเช่าหรือบุกรุกสร้างที่อยู่อาศัยในที่ดินของผู้อื่น เช่าที่ดินของรัฐที่สาธารณะ ซึ่งจะส่งผลถึงเรื่องอื่นๆ ตามมาอีก

มาก เช่น สภาพแวดล้อม สุขอนามัย ทะเบียนบ้าน เป็นต้น ซึ่งจากการสำรวจชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเมืองอุตรดิตถ์ ในปี 2543 โดยการเคหะแห่งชาติและสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช) พบว่าชุมชนทั้งสิ้น 18 ชุมชน จำนวน 4,914 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นชุมชนแออัดอาศัยอยู่บนที่ดินของผู้อื่น

การพัฒนาชุมชนใน เมืองอุตรดิตถ์

ในปี 2537 สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง(พชม.) ได้มีการขยายพื้นที่การดำเนินงาน (ซึ่งใช้เรื่องออมทรัพย์เป็นเครื่องมือ)ออกไปสู่ภูมิภาค หลังจากที่ดำเนินงานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลตั้งแต่ปี 2535 เป็นต้นมา ซึ่งจังหวัดอุตรดิตถ์เป็นจังหวัดแรกในภาคเหนือที่พชม. จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นที่ชุมชนเจริญธรรม โดยใช้ชื่อว่า "กลุ่มออมทรัพย์ชำนานูพัฒนา" ซึ่งหลังจากที่กลุ่มดำเนินงานประมาณ 1 ปี ได้เสนอขอใช้สินเชื่อกจาก พอช. แต่เกิดปัญหาในการบริหารจัดการขึ้น เนื่องจากสินเชื่อไม่ได้กระจายถึงสมาชิก ทำให้ขบวนการออมทรัพย์จังหวัดอุตรดิตถ์ไม่เติบโตเท่าที่ควร

อย่างไรก็ตามในปี 2540 เป็นต้นมา ได้เกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ส่งผลต่อกลุ่มออมทรัพย์ทั่วประเทศ พชม. จึงได้ใช้มาตรการต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาค เช่น โครงการมียาชาวา 250 ล้าน เพื่อการส่งเสริมอาชีพและแก้ปัญหานี้ นอกกระบบและเพื่อเป็นการกระตุ้นให้กลุ่มพื้นที่ขึ้นมาอีกครั้ง โดยมาตรการนี้ได้ดำเนินการทั่วประเทศ ซึ่งกลุ่มออมทรัพย์ในจังหวัดอุตรดิตถ์ก็มีการนำเงินมียาชาวาไปเพื่อฟื้นฟูกลุ่มในลักษณะดังกล่าวข้างต้นด้วยเช่นกัน

ประกอบกับ หน่วยงานในจังหวัดอุตรดิตถ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายกเหล่ากาชาด

จังหวัดมีความสนใจงานพัฒนาชุมชน จึงได้ประสานงานไปยัง พชม. ประมาณปี 2540 เพื่อลงไปศึกษาพื้นที่ที่เกิดปัญหาด้านที่อยู่อาศัยและปัญหาอื่นๆ ซึ่งจากการหารือร่วมกันได้ข้อสรุปเบื้องต้นที่จะร่วมกันสนับสนุนชุมชนในการพัฒนาที่อยู่อาศัยให้เกิดความมั่นคงพร้อมๆ กับการสนับสนุนให้เกิดการออมทรัพย์ขึ้นในชุมชน

ในช่วงปี 2540 เป็นระยะเวลาที่ พชม. มีโครงการพัฒนา "สถาปนิกชุมชน" ในลักษณะที่ให้สถาปนิกลงทำงานร่วมกับชุมชนในพื้นที่ โดยสถาปนิกจะมีบทบาทเป็นผู้ช่วยของชาวบ้านในการพัฒนาที่อยู่อาศัยอย่างครบวงจร ซึ่งสถาปนิกจะต้องทำการศึกษารูมชุมชนในทุกมิติ ต้องเรียนรู้ความต้องการของชาวชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่อยู่อาศัยที่ตรงกับความต้องการของชุมชนทั้งในมิติของตัวบ้านและมิติของวิถีความเป็นอยู่

ตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา แนวทางพัฒนาที่อยู่อาศัยของ พชม. เริ่มมองในมิติของการพัฒนาในภาพใหญ่ทั้งเมือง เมืองอุตรดิตถ์เป็นเมืองที่ไม่มีควมสลัซซึบซึนของปัญหา ซึ่งสถาปนิกที่ยังไม่มีความชำนาญเรื่องชุมชนจะสามารถทำงานในเมืองลักษณะนี้ได้โดยไม่ยากลำบากมากนัก

อีกประการหนึ่ง ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยคนจนในเมืองอุตรดิตถ์ยังไม่มีควมสลัซซึบซึนประชากรยังไม่หนาแน่นมาก ประกอบกับในเขตเทศบาลเมืองอุตรดิตถ์ยังมีที่ดินของหน่วยงานต่างๆ ทั้งของรัฐที่วัด อยู่เป็นจำนวนมาก จึงมีู่ทางที่จะดำเนินงานด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัยได้

จากเหตุผลและข้อมูลดังกล่าวข้างต้น พชม. จึงได้ส่งสถาปนิกชุมชนจำนวน 2 คน ลงปฏิบัติงานในเขตเทศบาลเมืองอุตรดิตถ์ โดยสถาปนิกลงศึกษาข้อมูลเบื้องต้นในชุมชน เพื่อจะได้รับทราบปัญหาและแนวทางแก้ไข ซึ่งพบว่าในเขตเทศบาลมีชุมชนที่อยู่อาศัยอยู่ในที่ดินของวัดจำนวนหลายแห่ง มีสภาพที่ไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร นอกจากนั้นยังมีที่บุกรุกริมธารและที่ดินสาธารณะอื่นๆ ซึ่งมีฐานะยากจนกระจายอยู่ทั่วเมืองอุตรดิตถ์

หลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นแล้ว ก็ได้ประสานงานกับนายกเหล่ากาชาดจังหวัด ซึ่งมี

ความต้องการให้ พชม. สนับสนุนการแก้ไขปัญหาชุมชนแออัดมาตั้งแต่ต้น เพื่อทำงานร่วมกัน โดยนายกเหล่ากาชาดได้อำนวยความสะดวกหลายประการต่อการทำงานของสถาปนิก เช่น สถานที่ทำงาน เครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ การประสานงานกับหน่วยงาน ตลอดจนให้ข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะต่างๆ ในการทำงาน

จากนั้นสถาปนิกชุมชน ก็เริ่มทำการสำรวจข้อมูลทั้งเมืองด้วยตัวเองอย่างจริงจัง ทำให้ทราบว่าแต่ละชุมชนมีโอกาสและข้อจำกัดในการพัฒนาอย่างไร รวมทั้งพบชุมชนที่น่าสนใจในการพัฒนา หลายชุมชน เช่น ชุมชนเจริญธรรม หลังรพช. เกษมราษฎร์ ทำอูริลล่าง พาดวารี และตลาดท่าเสา ซึ่งชุมชนเหล่านี้มีทั้งชุมชนเช่าที่วัด ชุมชนที่อยู่ในที่ดินของรัฐเช่าที่เอกชน และชุมชนบุกรุก

จากข้อมูลข้างต้น สถาปนิกจึงสนใจที่จะเลือกดำเนินงานที่ชุมชนเจริญธรรม เฉพาะกลุ่มชาวบ้านที่อาศัยอยู่ริมคลองโพธิ์ ซึ่งมีอยู่ประมาณ 30 หลังคาเรือน ทั้งนี้เพราะเป็นกลุ่มที่มีความยากจน มีความเป็นอยู่ที่เสี่ยงต่อภัยจากกระแสน้ำ ตลอดจนขาดสาธารณูปโภคต่างๆ ซึ่งนับได้ว่าเป็นกลุ่มคนที่ยากจนที่สุดกลุ่มหนึ่งในเมืองอุตรดิตถ์ รวมทั้งขนาดชุมชนไม่ใหญ่มากนัก อยู่ในวิสัยที่จะดำเนินการได้

ออมวันละ 15 บาท...เพื่อมีบ้าน

ชุมชนเจริญธรรม ตั้งอยู่บนที่ดินวัดพระแท่นศิลาอาสน์อ.เมือง จังหวัดอุตรดิตถ์มีผู้อยู่อาศัยประมาณ 350 ครอบครัว แต่ในชุมชนนี้มีชาวบ้านอยู่อีกส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นกลุ่มที่ยากจนที่สุด ในชุมชนได้สร้างบ้านเรือน อยู่บริเวณริมคลองโพธิ์ หน้าวัดพระแท่นศิลาอาสน์ซึ่งเป็นลำคลองสาขาของลำน้ำน่าน มีตลิ่งลาดชันมาก ในฤดูน้ำหลาก กระแสน้ำไหลเชี่ยวรุนแรง และเอ่อท่วมบ้านราษฎรเป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปี 2538 ชาวบ้านเล่าว่าเป็นปีที่น้ำมากและรุนแรงที่สุด กระแสน้ำได้พัดพาบ้านเรือนไปหลายหลัง ต้องอพยพขึ้นไปอาศัยบนฝั่งเป็นการชั่วคราว สถาปนิกชุมชนและชาวชุมชนจึงเสนอทางแก้ไข ปัญหาด้วยการย้ายบ้านกลุ่มที่อยู่บริเวณริมคลองขึ้นไปก่อสร้างบ้านใหม่บนที่ดินแปลงว่างในชุมชน ซึ่งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเห็นชอบกับวิธีนี้

ชาวบ้านกลุ่มนี้จำนวนประมาณ 30 กว่าครอบครัว มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ถีบสามล้อ หรือเข็นของขายเล็กๆ น้อยๆ มีรายได้เป็นรายวันและไม่แน่นอน มีฐานะยากจนอีกทั้งบ้านก็อยู่ในสภาพทรุดโทรม จึงได้รวมตัวกันตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นในปี 2541 เพื่อใช้เป็นเงินทุนในการสร้างบ้าน โดยการสนับสนุนส่งเสริมของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน) ในลักษณะของการออมเป็นรายวัน ซึ่งเป็นการออมทรัพย์ที่สอดคล้องกับสภาพชาวชุมชนที่มีรายได้เป็นรายวันสามารถออมได้ทุกวันในจำนวนที่ไม่มากนักตั้งแต่หนึ่งบาทขึ้นไป

กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนเจริญธรรม มีอยู่ 2 ประเภท คือ ประเภทแรกเป็นการออมวันละ 5 บาท เพื่อการกู้ยืมไปลงทุนประกอบอาชีพ โดยให้สมาชิกรวมกันเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละ 4-5 คน หากมีความจำเป็นต้องใช้เงินเพื่อการประกอบอาชีพ หรือความจำเป็นในชีวิตประจำวัน ก็รวมกันกู้ในนามกลุ่มย่อย จะมีการค้ำประกันกันเอง ตอนชำระเงินกู้ก็จะติดตามกันเองภายในกลุ่ม ซึ่งการชำระคืน จะคืนกันเป็นรายวันเช่นกัน เรียกว่าง่าย ๆ ว่ากู้เร็วคืนเร็ว จำนวนเงินที่กู้ก็ไม่มากมายอะไร ครั้งละประมาณห้าพันบาท ตามแต่ความจำเป็นจริง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่นำไปหมุนเวียน ค้ำขายประจำวัน

ประเภทที่ 2 เป็นการออมเพื่อการสร้างบ้านวันละ 15 บาท เงินก้อนนี้จะไม่มีการให้สมาชิกกู้ยืม จะสะสมไว้เพื่อการสร้างบ้านเท่านั้น การกำหนดจำนวนเงินออมเพื่อการสร้างบ้านนั้น มาจากการที่ชาวบ้านวางแบบแปลนบ้านร่วมกับสถาปนิกชุมชนที่สำนักงานพัฒนาชุมชนเมืองส่งไปทำงานร่วมกับชาวชุมชน นอกจากค่านึงถึงสภาพแวดล้อมความเหมาะสมต่างๆ แล้ว ยังจะคำนึงถึงความสามารถด้านรายได้ของชาวบ้าน เป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งในที่สุดก็เลือกแบบบ้านชั้นครึ่ง ราคา 40,000 บาท เมื่อทุกอย่างลงตัวจึงได้จัดทำโครงการเพื่อขอใช้สินเชื่อจากสำนักงานพัฒนา

ชุมชนเมือง ในนามกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนเจริญธรรม คิดเฉลี่ยแล้วแต่ละครอบครัวจะต้องผ่อนชำระเดือนละ 450 บาท หรือวันละ 15 บาท สมาชิกจึงตกลงออมเงินประเภทนี้กันวันละ 15 บาท สำหรับที่ดินที่ใช้สร้างบ้านนั้น ได้เจรจากับทางวัดพระแท่นขอใช้ที่ดินวัดในการสร้างบ้าน การสร้างบ้านก็จะมีการลงแขกทำเองทั้งหมด โดยสถาปนิกชุมชนคอยให้คำแนะนำด้านเทคนิค ซึ่งวัสดุบางส่วนสามารถนำของเดิมมาใช้ได้ ทำให้ราคาบ้านถูกกว่าที่ประมาณการไว้แต่ต้น

กว่าจะมาเป็นบ้านได้ต้องใช้เวลาประมาณ 6 เดือน เพราะต้องการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน และมีความพร้อมมากที่สุด ตั้งแต่การรวมตัวเป็นกลุ่มออมทรัพย์หรือการเก็บเงินสร้างบ้าน การออกแบบบ้านการร่วมกันสร้าง ซึ่งแบบบ้านที่ร่วมกันออกแบบกว่าจะลงตัวก็มีการแก้ไขกันหลายครั้ง ซึ่งในที่สุดทุกคนก็เลือกแบบชั้นครึ่ง การที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมอย่างนี้ทำให้เขามีความรัก ความภูมิใจ และหวงแหนบ้านของเขาเอง

บ้าน 15 บาทนั้นนับเป็นเหตุการณ์ที่น่าสนใจของเมืองเล็กๆ อย่างอุตรดิตถ์ ซึ่งไม่เคยมีเหตุการณ์เช่นนี้มาก่อน ซึ่งนอกจากจะทำให้ 8 ครอบครัวมีบ้านที่มั่นคงแล้ว หลังการย้ายออกไปของ 8 ครอบครัว ทำให้ชาวบ้านริมคลองอีกส่วน

หนึ่งที่ยังไม่ได้ย้ายมีความตื่นตัวในการปรับปรุงบ้านของตนเอง รวมทั้งมีการปรับระบบทางเท้าและสาธารณูปโภคอื่นๆ ตามมา รวมทั้งมีพื้นที่ว่างในการนำไปใช้ประโยชน์ร่วมกัน

ปัจจุบันชาวบ้านได้ย้ายออกจากแนวคลองจนหมดแล้ว แต่ยังไม่มีย่านที่มั่นคง ซึ่งทางเครือข่ายและคณะกรรมการชุมชนกำลังช่วยเหลือหรือหาช่องทางดำเนินงานในเรื่องนี้อยู่

รูปแบบการสร้างบ้านราคาถูก แต่สอดคล้องกับความเป็นจริงด้านรายได้ และสภาพความเป็นอยู่ของชาวชุมชน เช่นที่ชุมชนเจริญธรรมนี้ เป็นรูปธรรมทางด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนแออัดที่สามารถนำไปใช้ในที่อื่นๆ และสามารถเข้าถึงคนจนจริงๆ ในสังคมได้ ซึ่งในขณะนี้หลายชุมชนทั่วประเทศได้นำไปประยุกต์แนวทางที่เหมาะสมกับสภาพพวกเขาเอง เช่น ชุมชนใต้สะพานที่กรุงเทพฯ ชุมชนริมทางรถไฟที่อุดรธานี ชุมชนหลังอาคารสงเคราะห์และตรอกขนมถ้วยที่อยู่อยุธยา เป็นต้น ซึ่งการสร้างบ้านที่เจริญธรรมนั้นเป็นทางออกที่สำคัญให้กับพวกเขาเหล่านี้ ตลอดจนชุมชนแออัดทั่วประเทศ

การสร้างบ้านที่ชุมชนเจริญธรรมนับเป็นทิศทางที่สำคัญในด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นแนวทางที่จะนำไปดำเนินการที่ชุมชนอื่นๆ ทั้ง

เมืองอุดรดิตถ์ โดยทางเทศบาลมีนโยบายแน่วแน่ชัดในการพัฒนาชุมชนแออัดเหล่านี้ในทุกๆ ด้านอย่างครบวงจร ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมธุรกิจชุมชน สาธารณสุข เป็นต้น

ปรากฏการณ์ในการพัฒนาที่อยู่อาศัยที่ชุมชนเจริญธรรม ได้สะท้อนให้เห็นมิติใหม่ในการพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนแออัด คือนอกจากจะเห็นถึงความร่วมมือจากหลายฝ่ายในการทำงานร่วมกันไม่ว่าจะเป็นส่วนงานพัฒนาชุมชนเมือง เทศบาล เหล่ากาชาดจังหวัด แล้วยังสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของชาวชุมชนในการจัดการชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งทำให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น และพิสูจน์ให้สังคมเห็นว่าคนจนก็สามารถอยู่ในเมืองพัฒนาเมืองร่วมกับคนอื่นได้

ที่สำคัญสูงสุดก็คือ การพัฒนาที่อยู่อาศัยครั้งนี้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสามารถที่แท้จริงของชาวบ้าน ในด้านการเงินและการจัดการ ที่จะไม่สร้างความลำบาก ความเดือดร้อนด้านการเงินให้กับชาวบ้านในอนาคต และนี่คือ บทเรียนอันสำคัญที่ชาวเจริญธรรมให้กับชาวชุมชนแออัดอื่น ๆ ได้ศึกษาและนำไปปรับใช้กับชุมชนของตนเองต่อไป

การรวมตัวเป็นเครือข่ายองค์กรชุมชน และภาคีความร่วมมือในท้องถิ่น

บ้าน 15 บาท หรือบ้านเพื่อชีวิตใหม่ ได้พิสูจน์ให้สังคมเห็นว่าแม้คนจนที่สุดในสังคมก็สามารถมีบ้านเป็นของตนเอง มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีสามารถอยู่ร่วมกับเมืองได้ และยังคงอยู่ภายใต้ความคิดให้กับหน่วยงานต่างๆ ได้นำไปสู่การพัฒนาแบบครบวงจรทั้งเมืองภายใต้โครงการ "อุดรดิตถ์ เมืองงาม" ซึ่งการพัฒนาชุมชนแออัดให้ชาวชุมชน มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง มีสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อมที่ดี สามารถอยู่ร่วมกับเมืองได้อย่างพึ่งพาต่อกัน เป็นหนึ่งในโครงการ "เมืองงาม"

เพื่อให้เกิดการดำเนินงานบรรลุเป้าหมายองค์กรชุมชนในเมืองอุดรดิตถ์ จึงได้รวมตัวกันเป็น "เครือข่าย" โดยมีการดำเนินกิจกรรมกันอย่างต่อเนื่องในด้านต่างๆ คือ

1) การออมทรัพย์ โดยสนับสนุนให้ทุกชุมชนที่มีปัญหาด้านที่อยู่อาศัยมีการออมทรัพย์ร่วมกันแล้วเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย รวมทั้งได้มีการนำกิจกรรมเรื่องการออมรายวันไปดำเนินการต่างๆ ในหลายชุมชน เช่น ชุมชนหลังรพช. ชุมชนเจริญธรรม เกษมราษฎร์ เป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การออมทรัพย์ของชุมชนเมืองอุดรดิตถ์มีความเข้มแข็งและมีความเป็นปึกแผ่นอย่างมาก เป็นการใช้เรื่องการพัฒนาที่อยู่อาศัยเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาเรื่องการออมทรัพย์ที่เคยเกิดขึ้นในอดีตให้กับพื้นที่ขึ้นมาอีกครั้ง

2) การจัดทำโครงการสวัสดิการชุมชนซิฟเมนู 5 โครงการการสนับสนุนด้านสวัสดิการแก่ผู้ยากลำบากในภาวะวิกฤติ ซึ่งในส่วนของชุมชนเมืองอุดรดิตถ์ได้รับการจัดสรรงบประมาณ 2,120,294 ล้านบาท ซึ่งการรวมกันดำเนินการ SIF 5 ครั้งนี้เป็นการให้องค์กรชุมชนได้ร่วมกันทำงานด้านสวัสดิการอย่างคึกคัก มีการสำรวจผู้เดือดร้อนและกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ ร่วมกัน จนเกิดประสพการณ์และความ

มูลนิธิโครงการพัฒนาสังคมในจังหวัดราชบุรี

ชำนาญเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้นำไปสู่การทำงานร่วมกันด้านสวัสดิการอย่างต่อเนื่อง

3) การออมรายวัน นอกจากการดำเนินโครงการมียาชาวา 250 ล้าน โครงการซิฟเมนู 5 แล้วในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งกลุ่มออมทรัพย์ได้รับผลกระทบอย่างมากนี้ ชาวชุมชนเมืองอูตรดิตถ์ยังได้นำรูปแบบของการออมรายวัน ซึ่งเป็นการออมที่สอดคล้องกับชีวิตและรายได้ของชาวชุมชนที่มีรายได้เป็นรายวันอีกด้วย

การออมรายวันนี้ นอกจากทำให้ชาวบ้านผู้เดือดร้อนกู้ยืมไปใช้หมุนเวียนในการประกอบอาชีพได้วันต่อวันแล้ว สมาชิกยังสามารถกู้ยืมไปเพื่อปลดหนี้ในระบบ ทำให้เงินหมุนเวียนมากขึ้น และจะส่งผลถึงกลุ่มออมทรัพย์รายเดือนปกติให้มีสภาพคล่องเพิ่มขึ้น ซึ่งจากการดำเนินงานทำให้เกิดกลุ่มออมรายวันเกิดขึ้นในหลายชุมชน

4) โครงการอูตรดิตถ์เมืองน่าอยู่ หรือ อูตรดิตถ์เมืองงาม ซึ่งเป็นโครงการที่หน่วยงานต่างๆ ในเมืองอูตรดิตถ์ เช่น เทศบาล สถาบันการศึกษา พ่อค้า ประชาชน องค์กรชุมชน พระสงฆ์ ได้ร่วมกันพัฒนาเมืองในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม สาธารณสุข ด้านอาชีพ วัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการดำเนินกิจกรรมหลายอย่าง เพื่อ

สร้างการมีส่วนร่วมจากประชาชน เช่น โครงการ "ภาพเก่าเล่าชาน" ที่มีนักวิชาการจากส่วนกลาง คือ อ.ขวัญสรวง อติโพธิ์ เข้ามาร่วมดำเนินการ ให้คนอูตรดิตถ์เห็นประวัติศาสตร์ของตนเอง โดยมีภาคีต่างๆ ในท้องถิ่นเข้าร่วมอย่างหลากหลาย หรือโครงการพัฒนาสภาพแวดล้อมของชุมชน เช่น ที่ชุมชนเกษมราษฎร์มีการปลูกต้นไม้ริมแม่น้ำ "ปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้ดีขึ้น" เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ "เมืองน่าอยู่" นี้ เครือข่ายองค์กรชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมอย่างสำคัญ

จากการร่วมกันดำเนินโครงการดังกล่าวข้างต้น ทำให้เครือข่ายชุมชนมีการพัฒนาความ

สามารถในการดำเนินงานงานมากขึ้น รวมทั้งได้มีการเชื่อมร้อยความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่นเพื่อทำงานร่วมกัน เช่น

1) เทศบาล ได้มองเห็นความสำคัญในการพัฒนาที่ให้ชุมชนเป็นแกนหลัก จึงได้สนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรชุมชนมาตั้งแต่ต้น

2) นักวิชาการในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์ได้เข้าร่วมดำเนินงานโดยให้การสนับสนุนด้านวิชาการองค์ความรู้ต่างๆ ของเมือง ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างมีหลักวิชา มีมุมมองในการพัฒนาที่กว้างขึ้น ทำให้งานขยายไปสู่คนชั้นกลางมากขึ้น

3) นักธุรกิจและประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งเริ่มให้ความสนใจเมืองของตนเองในมิติที่หลากหลายออกไป เช่น ความเป็นเมืองท่องเที่ยว มิติของการอนุรักษ์ธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมอันเก่าแก่ ซึ่งการเข้ามาร่วมงานของนักธุรกิจและประชาชนในท้องถิ่นทำให้เกิดการมองปัญหาของเมืองที่หลากหลายมากขึ้น ไม่เฉพาะแต่ชุมชนแออัดเท่านั้น

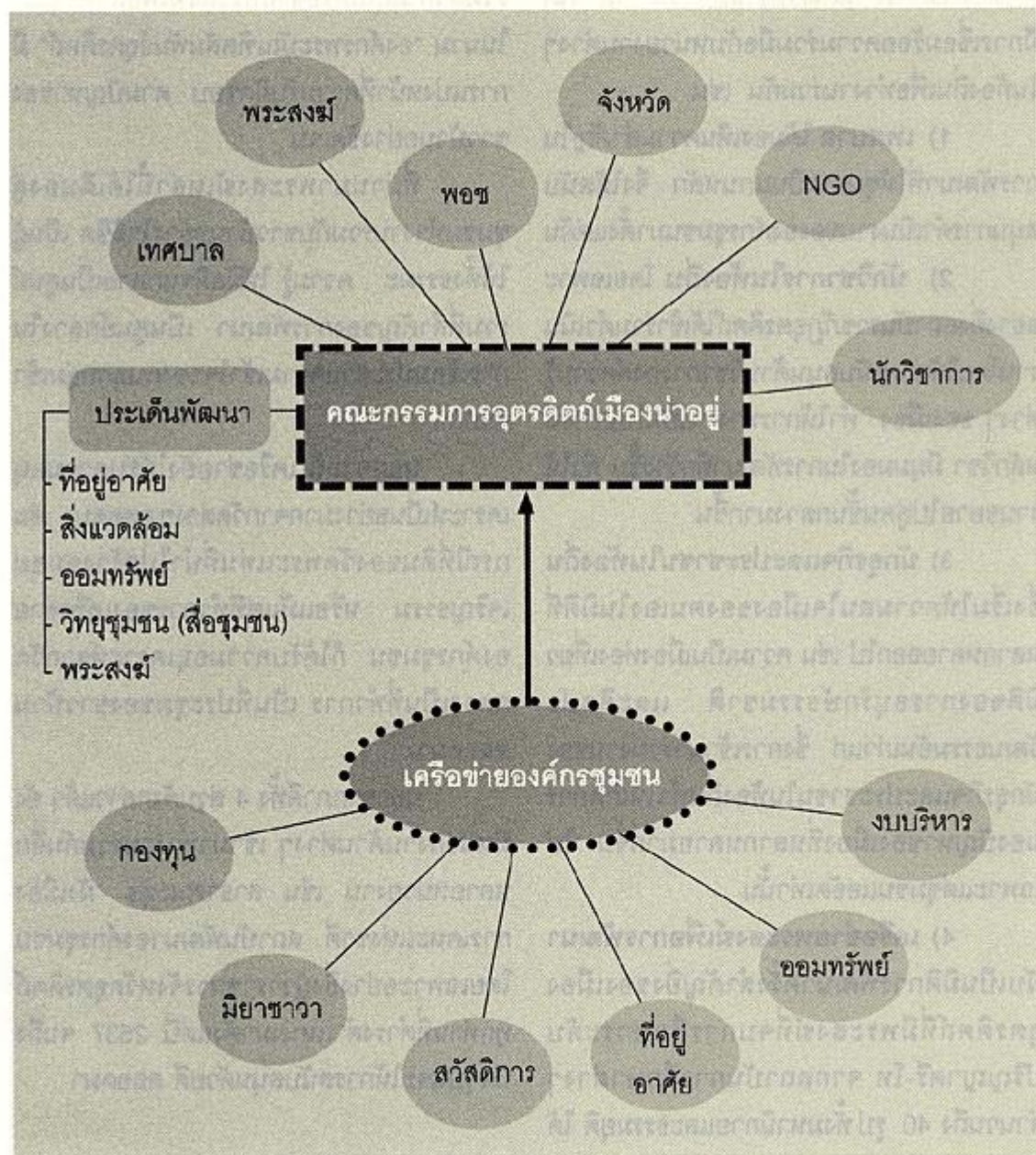
4) เครือข่ายพระสงฆ์เพื่อการพัฒนา นับเป็นมิติการพัฒนาครั้งสำคัญของเมืองอุดรดิตถ์ที่มีพระสงฆ์ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี-โท จากสถาบันการศึกษาต่างๆ จำนวนถึง 40 รูป ทั้งมหานิกายและธรรมยุติ ได้

รวมตัวกันเป็นเครือข่ายพระสงฆ์เพื่อการพัฒนา ในนาม "องค์กรพระภิกษุสามัคคีธรรมอุตรดิตถ์" มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ตามปัญหาของชาวบ้านอย่างชัดเจน

ที่ผ่านมาพระสงฆ์เหล่านี้ได้เดินลงสู่ชุมชนทำงานร่วมกับชาวบ้านอย่างใกล้ชิด เป็นผู้ให้ทั้งธรรมะ ความรู้ ให้มีสติจนกลายเป็นศูนย์รวมที่สำคัญของการพัฒนา เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมประสานความเข้าใจของคนทุกกลุ่มเข้าด้วยกัน

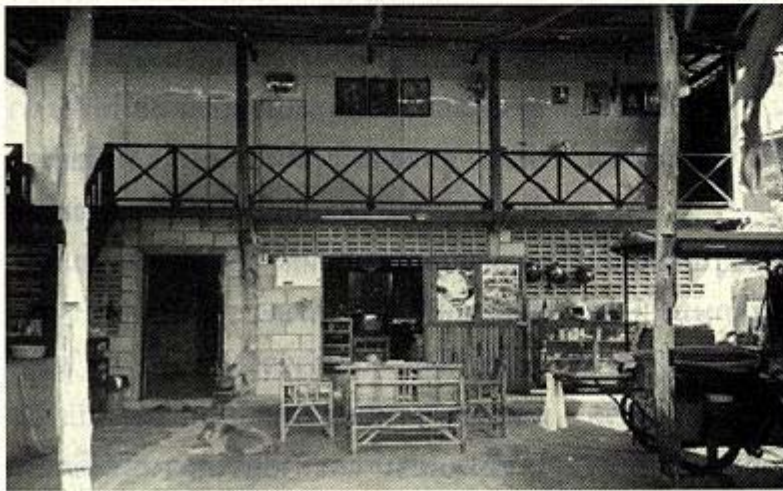
นอกจากนี้ เครือข่ายยังได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างมากจากวัดต่างๆ ตลอดมา เช่น กรณีที่ดินของวัดพระแท่นที่นำไปสร้างชุมชนเจริญธรรม หรือแม้แต่ที่ทำการของเครือข่ายองค์กรชุมชน ก็ได้รับความอนุเคราะห์จากวัดกลางเป็นที่ทำการ เป็นที่ประชุมของชาวบ้านตลอดมา

นอกจากภาคีทั้ง 4 ส่วนดังกล่าวแล้ว ยังมีหน่วยงานด้านต่างๆ เข้ามาร่วมทำงานร่วมกันอีกหลายหน่วยงาน เช่น สาธารณะสุข ผังเมือง การเคหะแห่งชาติ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรดิตถ์ ทุกท่านที่ดำรงตำแหน่งมาตั้งแต่ปี 2537 จนถึงปัจจุบันจะให้การสนับสนุนด้วยดี ตลอดมา

“บ้านเพื่อชีวิตใหม่”

สู่การพัฒนาทั้งเมืองอุตรดิตถ์

และที่สาธารณะประโยชน์มีขนาดเล็กกระหว่าง 10 - 15 หลังคาเรือน ไม่มีการรวมกลุ่มกันชัดเจนนักในตอนแรก เช่น บุ่งคูก, ริมคลองเจริญบัณฑิต, สามแยกห้วยไผ่, ห้วยไผ่, ช้างแร้วค., หน้าโรงเรียนวัดเกษมฯ, ตรอกแหนม, หลังห้างฟรายเดย์ ฯ รวมแล้วมีทั้งหมดประมาณ 778 หลัง

หลังจากที่ชาวชุมชนได้มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายในปี 2543 ก็ได้มีการร่วมมือกับภาคีต่างๆ ในท้องถิ่น เพื่อทำงานด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัยกันทั้งเมือง ซึ่งการพัฒนาที่อยู่อาศัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการอุตรดิตถ์เมืองน่าอยู่ หรืออุตรดิตถ์เมืองงาม

เริ่มต้นด้วยการทำการสำรวจข้อมูลที่อยู่อาศัยกันทั้งเมืองอย่างละเอียด ซึ่งจากการสำรวจพบว่า มีผู้เดือดร้อนไม่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยกระจายอยู่ในเมืองหลากหลายรูปแบบ เช่น ชุมชนที่อยู่ในที่ของหน่วยงาน ชุมชนที่อยู่ในที่วัด เป็นต้น

อีกพวกหนึ่งเป็นกลุ่มบุกรุก ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในที่ต่างๆ มีทั้งที่บุกรุกที่ดินเอกชน

คาเรือน ไม่นับรวมกลุ่มบ้านเช่าราคาถูกที่มีอีกเป็นจำนวนมาก คาดว่ารวมกันแล้วจะมีไม่ต่ำกว่า 1,000 ครอบครัวทั่วเมืองอุตรดิตถ์ หรือประมาณ 4,000 คน หรือประมาณ 14 % ของพลเมืองในเขตเทศบาล

ในการสำรวจครั้งแรก (มีการสำรวจอีกหลายครั้งตามมา) พบว่า มีผู้ที่มีปัญหาเรื่องถูกไล่ที่ หรือเป็นกลุ่มเสี่ยงสูง รวมถึงผู้บุกรุกที่ต้องการมีที่อยู่ถาวรทั้งหมด 124 ครอบครัว จาก 16 กลุ่ม แต่ยังไม่ไขตัวเลขผู้เดือดร้อนทั้งหมด ด้วยข้อจำกัดหลายอย่างของการสำรวจ อีกทั้งผู้เดือดร้อนบางกลุ่มไม่มั่นใจในเครือข่ายฯ ไม่อยากแสดงตัวจึงไม่ให้ข้อมูล ทำให้มีผู้เดือดร้อนตกสำรวจไปบ้าง

อย่างไรก็ตามเมื่อได้ข้อมูลแล้วจึงนำไปสู่ การสรุปและวางแผนเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน ในที่สุดก็ตกลงที่จะพัฒนาชุมชนใน 2 ลักษณะ คือ การปรับปรุงเพื่ออาศัยอยู่ในที่เดิม และการสร้าง ชุมชนใหม่

1) การปรับปรุงเพื่ออาศัยอยู่ในที่เดิมนั้น ชาวชุมชนมีความเห็นว่า ชุมชนเกษมราษฎร์ ชุมชนเจริญธรรม ชุมชนหลัง รพช. และชุมชน ตรอกแหนม ซึ่งตั้งอยู่บนที่ของราชพัสดุบ้างที่วัด บ้างเป็นชุมชนเก่าแก่ที่ชาวบ้านอยู่อาศัยกันมา นานตั้งอยู่ใจกลางเมืองใกล้ที่ทำมาหากินจึงควรที่จะ อยู่ในที่เดิมต่อไปโดยชาวชุมชนจะร่วมกัน พัฒนาที่อยู่อาศัยให้ดีขึ้น เช่น การช่วยกันรักษา สิ่งแวดล้อม ภายในชุมชน ทางเท้า, ระบบสาธารณูปโภค ตลอดจนการส่งเสริมอาชีพภายในชุมชน ซึ่งขณะนี้ บางชุมชนได้ เริ่มดำเนินการแล้ว เช่น ชุมชนเกษมราษฎร์ได้ช่วยกันปลูกต้นไม้ริมแม่น้ำ น่านเพื่อเป็นเขื่อนธรรมชาติ สร้างศาลาริมน้ำ ช่วย กันซ่อมแซมบ้าน และทางเดินเท้าในชุมชน ชุมชนหลังรพช. มีการปรับปรุงบ้านใหม่ไม่ให้เกิด ขวางทางเดินน้ำ เป็นต้นแล้วรวมตัวกันขอเช่าจาก เจ้าของที่ดินในระยะเวลา 30 ปี เพื่อความมั่นคงในที่อยู่อาศัย

2) ส่วนกลุ่มที่สองเป็นกลุ่มบุกรุกขนาดเล็กที่บุกรุกอยู่ในที่ดินของผู้อื่นเช่น ที่ดินวัด, ที่ดิน รัฐ และเอกชน ไม่มีทะเบียนบ้าน ไม่มีไฟฟ้า น้ำ ประปา ลูกหลาน ไม่ได้เรียนหนังสือ ทั้งที่อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน และอยู่เป็นกลุ่มเล็ก กลุ่มน้อย ประมาณกลุ่มละ 5 หลัง 10 หลัง มีความเสี่ยง ต่อการไล่ที่อยู่ตลอดเวลา รวมทั้งกลุ่มบ้านเช่า ห้องเช่า ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้ง ๆ ที่ ในเขต เทศบาลเมือง เมืองอุดรดิตถ์ยังมีที่ดินว่างเปล่าไม่ได้ใช้ประโยชน์ และตั้งอยู่ใจกลางเมืองอีกเป็น จำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นที่ของราชพัสดุ หรือที่ดิน ของวัดด้วยเหตุนี้เครือข่ายองค์กรชุมชน และ เทศบาลจึงเห็นร่วมกันที่จะสร้างชุมชนใหม่ ขึ้นมา เพื่อให้ชาวชุมชนเหล่านี้ได้มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง

เส้นทางสู่**บุงคูก**

ของคนจนเมืองอุตรดิตถ์

“โครงการบุงคูก” คือ โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยของคนจนเมืองอุตรดิตถ์ อย่างเป็นองค์รวมทั้งเมือง เป็นโครงการที่เกิดจากความร่วมมือหลายฝ่ายของท้องถิ่นอุตรดิตถ์ ได้แก่ เครือข่ายองค์กรชุมชนเมืองอุตรดิตถ์ เทศบาล พระสงฆ์ ฯลฯ เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนเรื่องที่อยู่อาศัยของคนจนเมือง ซึ่งมีปัญหาที่แตกต่างกันออกไป บ้างก็อาศัยอยู่ในที่สาธารณะ ประโยชน์ที่ดินของหน่วยงานราชการ บ้างก็เป็นกลุ่มบ้านเช่า เป็นต้น ซึ่งต้องหาที่อยู่อาศัยใหม่ โดยมีกลุ่มผู้ที่เดือดร้อนเป็นแกนหลัก

จากนั้นก็ได้ร่วมคิดหาแนวทางในการแก้ไข โดยแนวทางที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุดในตอนนั้น คือ การสร้างที่อยู่อาศัยใหม่อย่างเป็นระบบโดย การขอ “แบ่งปัน” พื้นที่สาธารณะประโยชน์บริเวณบุงคูก จำนวน 10 ไร่ จากทั้งหมด 60 ไร่ ที่อยู่กลางเมือง ซึ่งเทศบาลมีแผนในการ

ปรับปรุงให้เป็นสวนสาธารณะของเมือง

บริเวณบุงคูกเป็นที่ต่ำ รกร้าง ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล ชาวบ้านบุกเบิกเข้าไปอยู่อาศัยประมาณ 20 ครอบครัว ซึ่งเมื่อก่อนทางอำเภอเมือง ให้เช่าเลี้ยงปลา ปลูกผัก แต่ก็ได้ยกเลิกสัญญาเช่ามานานแล้ว ทางเทศบาลจึงขอใช้ประโยชน์เพื่อสร้างเป็นสวนสาธารณะ แต่เมื่อชาวบ้านเดือดร้อนเรื่องที่อยู่อาศัย เทศบาลจึงยอมแบ่งที่ดินประมาณ 10 ไร่ เพื่อก่อสร้างชุมชนใหม่สำหรับชาวบ้านกลุ่มเป้าหมายจำนวน 124 ครอบครัว

ปัญหาใหญ่ของแนวทางนี้ก็คือ พื้นที่บริเวณนั้นถูกกำหนดให้เป็นสีเขียวอ่อน ซึ่งหมายถึงเป็นพื้นที่สันทนการของเมือง ไม่ใช่เพื่อการอยู่อาศัย จึงได้มีการขอเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ โดยเทศบาลเป็นผู้ประสานงาน

ก้าวแรกกับปัญหาเชิงโครงสร้าง

ถึงแม้จะเป็นโครงการเล็กๆ เพียง 10 ไร่ แต่หากโครงการสำเร็จก็จะสามารถแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยอย่างมั่นคงให้กับคนจนได้จำนวนมาก ทำให้ผู้คนมีความเป็นอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี เป็นอีกพลังในการสร้างสรรค์เมืองได้ต่อไป ผู้เกี่ยวข้องและหน่วยงานต่างๆ จึงเห็นด้วยอย่างยิ่งกับโครงการนี้ แต่แนวปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม ยังติดระบบระเบียบต่างๆ ซึ่งไม่เชื่อต่อการแก้ปัญหาตั้งแต่ฝั่งเมือง มาตรฐานสาธารณสุขปลอดภัยและที่อยู่อาศัย เป็นต้น

ความพยายามในการขอเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากฝั่งเมือง จาก “สีเขียวอ่อน” เป็น “สีส้ม” ซึ่งหมายถึงพื้นที่สำหรับการอยู่อาศัยหนาแน่นปานกลางแค่ 10 ไร่ กลับมีประเด็นมากมาย เทศบาลจึงหาตัวเลือกด้วยการ “หาซื้อที่ใหม่” ใกล้เคียงที่เดิมโดยเทศบาลเป็นผู้จ่ายเงินให้ ในราคา 6 ล้านบาท

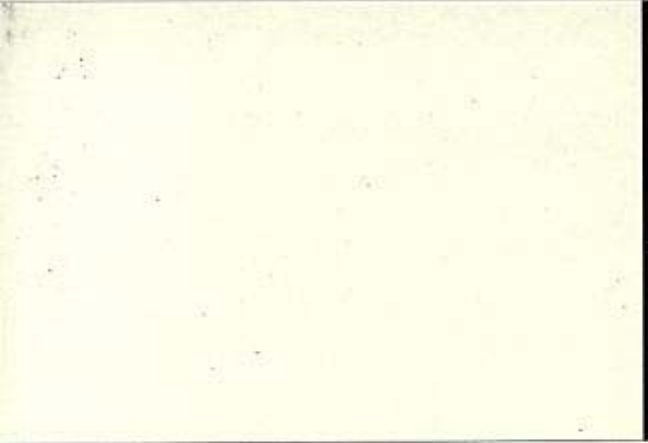
กระบวนการพิจารณาสิทธิ

เนื่องจากข้อมูลจากการสำรวจครั้งแรก 124 ครอบครัวนั้น มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง มีบางคนย้ายถิ่น และหลายคนมีโอกาสที่ดีกว่า รวมถึงมีการสำรวจพบผู้ที่ยังมีความเดือดร้อนเพิ่มเติมอีกมาก (รวมทั้งหมดประมาณ 400 ครอบครัว) จึงมีการพิจารณาสิทธิผู้ที่ย้ายไปอยู่ชุมชนใหม่อีกครั้งหนึ่ง เรื่องนี้เป็นเรื่องทีละเอียดอ่อนเพราะเป็นผลประโยชน์โดยตรงทั้งผู้ได้รับสิทธิ และผู้ที่ถูกตัดสิทธิ จะต้องมีการทำอย่างรอบคอบ ซึ่งการพิจารณาสิทธิของบุงคุณนั้น ใช้ขั้นตอนดังนี้

1. ประชุมผู้ที่เดือดร้อนที่อยู่อาศัย หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง

1.1 สร้างเกณฑ์กลางในการพิจารณาสิทธิของผู้ที่จะเข้าไปอยู่ในโครงการ จากผู้เดือดร้อนทั้งหมด

1.2 ตั้งคณะทำงานเรื่องที่อยู่อาศัย ซึ่งประกอบไปด้วย ตัวแทนผู้ที่เดือดร้อนจากกลุ่มต่างๆ, ตัวแทนจากเครือข่ายฯ, หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (เทศบาล), พระสงฆ์ ซึ่งคณะทำงานที่อยู่อาศัยมีหน้าที่ติดตามโครงการอย่างใกล้ชิด ช่วยวางแผนกระบวนการในการขับเคลื่อนโครงการเพื่อสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อน รวมทั้งการพิจารณาสิทธิผู้เดือดร้อน

2. ตั้ง "ทีมสำรวจข้อมูล"

มีอาสาสมัคร 4-6 คน ลงสำรวจข้อมูลทุกหลังคาเรือน เพื่อดูสภาพบ้าน สภาพปัญหาความเดือดร้อน สร้างความรู้จักคุ้นเคย และเพื่อ "กระตุ้นให้สมาชิกเกิดความตื่นตัว สามัคคี" พร้อมนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาประชุมชี้แจงต่อคณะทำงานที่อยู่อาศัยทั้งหมด

3. ประชุมพิจารณาสิทธิ์ มีขั้นตอนการพิจารณา ดังนี้

- นำเกณฑ์กลางที่ได้จากสมาชิกเป็นตัวตั้ง
- ทีมสำรวจรายงานผลการสำรวจต่อที่ประชุม
- ให้ผู้ที่เดือดร้อนชี้แจงเพิ่มเติม
- ให้สมาชิกทุกคนได้เสนอความคิดเห็นแลกเปลี่ยน
- ลงมติโดยการยกมือทั้งคณะทำงานและสมาชิกในที่ประชุม

มีการทำกระบวนการทั้ง 3 ขั้นตอนนี้ซ้ำอยู่หลายรอบ มีการประชุมเมื่อพบปัญหาใหม่ก็สร้างเกณฑ์เพิ่ม ลงสำรวจข้อมูล ประชุมพบปัญหา สร้างเกณฑ์เพิ่ม สำรวจข้อมูล ประชุมจนสามารถกรองผู้ที่เดือดร้อนได้รับสิทธิ์ชุดแรก 124 ครอบครัว

เป็นที่น่าสังเกตว่าการทำงานดังกล่าวเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านอย่างแท้จริงในทุกขั้นตอน ทั้งการสร้างเกณฑ์ การสำรวจข้อมูล การพิจารณาสิทธิ์ เป็นการสร้างความคุ้นเคยรู้จักกัน เพื่อปรับตัวในการจะไปอยู่ในที่ใหม่ร่วมกัน

การลงสำรวจตรวจสอบข้อมูลหลายๆ ครั้ง จะเป็นการกรองผู้ที่ไม่เข้าตามเกณฑ์ออกไปเอง และยังทำให้เกิดความเอื้ออาทรต่อกัน มีหลายคนสละสิทธิ์ให้กับผู้ที่เดือดร้อนกว่าไปก่อน หลังจากเห็นสภาพบ้าน รับรู้สภาพปัญหาของเพื่อน

ดังนั้นแม้ว่าจะมีผู้ที่ถูกตัดสิทธิ์ไป แต่ที่ประชุมทั้งหมดเห็นว่าหลายคนเป็นผู้ที่เดือดร้อนจริง อยากมีที่อยู่ที่มั่นคง จึงคิดว่าน่าที่จะมีการทำโครงการที่ 2 ที่ 3 ต่อไป ไม่หยุดแคโครงการนี้

เกณฑ์กลางในการเข้าอยู่ที่ "บุงคูก"

1. เป็นผู้เดือดร้อนเรื่องที่อยู่อาศัยจริง
2. เป็นผู้ที่อยู่ในชุมชนนั้นๆ จริง
3. ให้ความร่วมมือกับกิจกรรมกลุ่ม ชุมชน และเครือข่ายเป็นอย่างดี
4. มีอาชีพสุจริต ไม่เล่นการพนัน
5. เป็นผู้ปลอดยาเสพติด
6. รักสงบ ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น
7. เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ที่ดี ออมสม่ำเสมอไม่น้อยกว่า 1 ปี สำหรับผู้ที่ยังไม่ได้เริ่มออมทรัพย์นั้น ให้โอกาสถึงวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2545
8. ให้แต่ละกลุ่มออมทรัพย์รับรองสมาชิกที่เดือดร้อนของตนเอง และคณะกรรมการพิจารณาสิทธิมีสิทธิที่จะตรวจสอบบัญชีของลูกสมาชิกแต่ละกลุ่มได้
9. ลำดับการพิจารณากลุ่มผู้เดือดร้อน
 - 9.1) ผู้ที่ถูกไล่ออก
 - 9.2) ผู้ที่บุกรุกที่ดินเอกชน ที่ของหน่วยงาน หรือที่สาธารณะประโยชน์อื่นๆ
 - 9.3) ผู้ที่อยู่บ้านเช่าและแยกครอบครัว
10. ลำดับการพิจารณากลุ่มของผู้อยู่บ้านเช่ามีเกณฑ์ ดังนี้
 - 10.1) ผู้ที่อยู่มานานกว่า 10 ปี
 - 10.2) ผู้ที่อยู่ระหว่าง 5-10 ปี

10.3) ผู้ที่อยู่ระหว่าง 2-5 ปี

11. คำว่า "ครอบครัว" ต้องมากกว่า 2 คน และพิจารณาจาก "ความเดือดร้อนจริงเป็นหลัก" ประกอบกับเกณฑ์ข้ออื่นๆ
12. ถ้าผ่านเกณฑ์ทุกข้อเหมือนกัน ให้พิจารณาจำนวนคนในครอบครัวที่มากกว่าได้สิทธิ์ก่อน
13. กรณีแยกครอบครัว ต้องคำนึงถึงระบบสังคมไทยๆ ผู้ที่จะแยกครอบครัวออกไปแล้วทั้งผู้สูงอายุไว้ หรือส่งผู้สูงอายุไปอยู่กันเองตามลำพัง จะไม่ได้รับการพิจารณา
14. ผู้ที่ย้ายไปอยู่ที่บุงคูก จะต้องสละสิทธิ์จากที่อยู่เดิม พร้อมทั้งย้ายบ้านเดิมไปที่ใหม่ด้วย

เกณฑ์กลางในการอยู่ร่วมกันในชุมชนใหม่

1. ห้ามจองที่ไว้เฉยๆ เพื่อทำกำไร มิฉะนั้นจะยึดสิทธิ์ให้กับผู้เดือดร้อนในลำดับถัดไป
2. ห้ามโอนสิทธิ์-ขายสิทธิ์โดยพลการ มิฉะนั้นจะยึดสิทธิ์ให้กับผู้เดือดร้อนในลำดับถัดไป
3. เมื่อรับสิทธิ์แล้ว ต้องเช่าอยู่ภายใน 1 ปี หลังจากปรับพื้นที่เสร็จ มิฉะนั้นจะยึดสิทธิ์ให้กับผู้เดือดร้อนในลำดับถัดไป
4. การไปอยู่ร่วมกันในชุมชนใหม่ จะต้องมิคณะกรรมการบริหาร-ดูแลชุมชน ทั้งในเรื่อง "การออมทรัพย์" "การซื้อขายสิทธิ์" ฯลฯ

ข้อมูลผู้ที่ได้รับการพิจารณาสีทธิโครงการบุงคูก

1. กลุ่มบุงคูก	22	ครอบครัว (บ้านกลาง 2 ครอบครัว)
2. กลุ่มริมคลองเจริญบัณฑิต	20	ครอบครัว (บ้านกลาง 4 ครอบครัว)
3. กลุ่มหลังฟรายเคย์	7	ครอบครัว
4. ชุมชนเจริญบัณฑิต	1	ครอบครัว
5. ชุมชนพัฒนศึกษา	2	ครอบครัว
6. ชุมชนทำอิฐล่าง	1	ครอบครัว
7. ชุมชนเกษมราษฎร์	1	ครอบครัว
8. ชุมชนพาดวารี	4	ครอบครัว
9. ชุมชนธรรมาริปไตย	12	ครอบครัว
10. ชุมชนสมานมิตร	12	ครอบครัว
11. ชุมชนบรมอาสน์	4	ครอบครัว
12. ชุมชนศิลาอาสน์ตะวันออก	7	ครอบครัว
13. ชุมชนทำอิฐบน	1	ครอบครัว
14. กลุ่มตรอกแหนม	2	ครอบครัว
15. ชุมชนคองวัง	6	ครอบครัว
16. ชุมชนหน้า วค.	1	ครอบครัว
17. เตรียมไว้สำหรับกลุ่มที่อยู่ริมคลองโพธิ์	21	ครอบครัว
รวม	124	ครอบครัว
บ้านกลาง	6	ครอบครัว
จำนวนผู้เดือดร้อนทั้งหมด	400	ราย

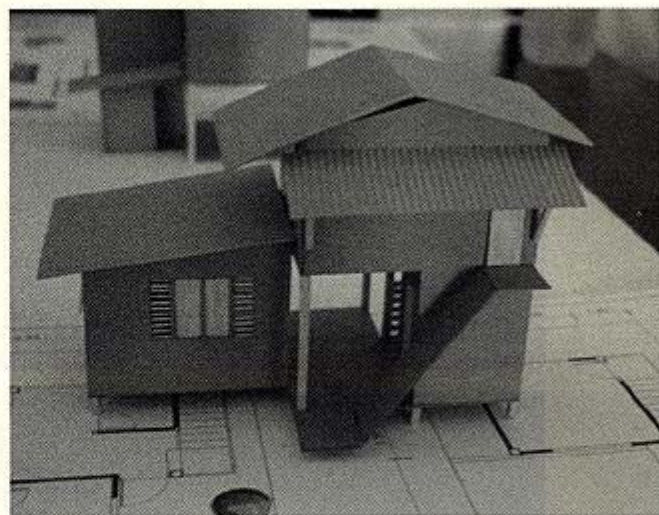
การออกแบบผังบุงคุก

เมื่อได้พื้นที่ใหม่ที่เทศบาลซื้อให้ก็ต้องมีกระบวนการในการออกแบบผังในที่ใหม่ โดยประสานขอความสนับสนุนจากสถาปนิกชุมชนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนให้เป็นที่เลี้ยง โดยชาวบ้านคิดอยากจะออกแบบชุมชน ซึ่งพวกเขาต้องเข้าไปอยู่เอง แทนที่จะให้หน่วยงานช่วยออกแบบให้เพราะแบบที่ออกมาอาจไม่ได้สอดคล้องกับแนวคิดของชาวบ้าน

ผังที่ชาวบ้านออกแบบนั้นอยู่บนพื้นฐานโครงสร้างความสัมพันธ์เดิมของกลุ่มชุมชนเป็นหลัก เพราะอยู่ด้วยกันมานาน เข้าใจกันดี มีความผูกพัน และมีอาชีพ หรือวิถีชีวิตเล็กๆ ร่วมกัน เมื่อต้องย้ายไปอยู่ที่ใหม่ซึ่งต้องมีการปรับตัวสูง ทั้งความคุ้นเคยในที่เดิม ความเปลี่ยนแปลงทั้งชีวิต อาชีพ สิ่งแวดล้อม อาจเกิดความไม่มั่นคงทางด้านจิตใจได้ การมีเพื่อนบ้านหรือคนคุ้นเคยไปอยู่ด้วยกันจะทำให้อบอุ่นใจมากขึ้น

และที่สำคัญผังของชุมชนใหม่นี้เกิดจากพื้นฐานของคนจนเป็นหลัก ขนาดถนน ทางเดินต่างๆ นั้น จะพอเพียงกับความจำเป็นในการใช้สอยตามสมควร

เทศบาลนั้น เข้าใจที่มาของผัง เพราะได้ร่วมอยู่ในกระบวนการของโครงการนี้มาตั้งแต่แรก เคารพวิถีชีวิต และการตัดสินใจของชาวบ้านเป็นอย่างดี แต่สุดท้ายผังของชาวบ้านไม่ได้รับการรับรอง จึงมีการพบกันครั้งทางด้วยการให้การเคหะฯ นำความต้องการของชาวบ้านปรับให้เข้ากับมาตรฐานตามกฎหมาย

การออกแบบบ้าน

ใช้หลักการเดียวกับการออกแบบ “บ้าน 15 บาท” และการออกแบบผังชุมชน ที่สถาปนิกมีหน้าที่แปรความคิด ความต้องการของชาวบ้านออกมาเป็นแบบที่มีหลักวิชาการกำกับ สถาปนิกชุมชนก็ต้องลงไปพูดคุยกับชาวบ้านในกลุ่มต่างๆ ทำ Model ทำแบบ และนำกลับมาให้ชาวบ้านตรวจดูอีก ซ้ำๆ กันหลายครั้ง รวมถึงการทำบ้านตัวอย่างขนาดเท่าของจริง เพื่อกรองความต้องการของเจ้าของบ้านออกมาให้ตรงกับความต้องการมากที่สุดก็จะได้รูปแบบบ้านที่หลากหลาย ตามความจำเป็นและความต้องการของพวกเขา

บ้านกลางสำหรับผู้ด้อยโอกาส

จากการลงสำรวจข้อมูลทำให้พบว่า มีผู้เดือดร้อนที่เป็นผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว ไม่มีลูกหลานมาคอยดูแล คนพิการที่คนตาบอดซึ่งช่วยเหลือตนเองไม่ได้ อยู่ 6 - 7 ราย ซึ่งไม่มีความสามารถในการสร้างที่อยู่อาศัยเองได้ คณะทำงานจึงเกิดแนวคิดในการช่วยเหลือกลุ่มคนเหล่านี้ โดยจะจัดหาทุนในการสร้าง “บ้านกลาง” ให้อยู่อาศัยฟรี แต่ผู้ด้อยโอกาสเหล่านี้จะต้องมาช่วยเหลือชุมชนในด้านต่างๆ เท่าที่สามารถทำได้ โดยบ้านกลางนี้จะเป็นสมบัติของชุมชน ไม่ใช่ของใครคนใดคนหนึ่ง

บ้านกลางของผู้ด้อยโอกาสนี้ แสดงให้เห็นถึงความเอื้ออาทรของคนจนที่มีต่อผู้ยากลำบากกว่า เป็นรูปแบบโครงสร้างทางสังคมแบบดั้งเดิม ที่คนต่างวัยอยู่ร่วมกันอย่างกตัญญูต่อผู้สูงอายุ และไม่ทอดทิ้งผู้ยากลำบากกว่า ซึ่งหาได้ยากยิ่งในสังคมปัจจุบัน

ธนาคารขยะเพื่อที่อยู่อาศัย

เป็นโครงการของกลุ่มริมคลองเจริญบัณฑิต 40 ครอบครัว ที่อยู่ในที่เอกชนและมีปัญหากำลังถูกไล่ที่ เป็นกลุ่มคนที่ยากจนและเดือดร้อนที่สุด เพราะส่วนมากมีอาชีพเก็บขยะเป็นกรรมกรรายวันรายได้ไม่แน่นอน ทำให้การออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัยไม่สม่ำเสมอ

จึงได้รวมกลุ่มกันทำโครงการ “ธนาคารขยะ” เพื่อรับซื้อขยะจากสมาชิกในราคาที่เป็นธรรม สร้างอำนาจต่อรองกับเอกชน ด้วยการขอสนับสนุนการสร้างโกดังเก็บขยะจากโครงการพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง หรือ DANCED จำนวนประมาณ 50,000 บาท ในปี 2544 โดยใช้ทุนหมุนเวียนจากกลุ่มออมทรัพย์ในการรับซื้อของจากสมาชิก

นับเป็นโครงการที่แสดงถึงความมุ่งมั่นของคนจนเพื่อที่จะได้มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง ไม่ต้องนอนผวาคนมาจุดไฟเผาไล่ที่ สร้างศักดิ์ศรีให้กับมดงานที่คอยรักษาความสะอาดของเมือง และเป็นความภาคภูมิใจที่พวกเขาบอกว่า เมื่อย้ายไปอยู่ชุมชนใหม่ ก็จะไปเอาโกดังขยะไปอยู่ด้วย

ป้องกันการซื้อขายสิทธิ์

การขายสิทธิ์เป็นปัญหาอีกอย่างหนึ่ง เมื่อผู้เดือดร้อนได้สิทธิ์แล้ว ไม่สามารถผ่อนชำระค่าที่ ค่าบ้านได้ ก็มักมีการขายสิทธิ์ หรือในหลายกรณีที่อยู่ในทำเลที่ดี ในย่านกลางเมือง ก็มักถูกแรงซื้อจากตลาดเข้ามาซื้อสิทธิ์ ทำให้คนจนต้องกลับไปบุกรุกต่อไป

แนวคิดในการป้องกันเรื่องนี้สำหรับที่นี่ คือการทำข้อตกลงร่วมกันว่า “ห้ามซื้อขายสิทธิ์โดยพลการ” ต้องผ่านคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์และสมาชิกในชุมชนพิจารณาเห็นชอบก่อน และต้องขายคืนให้กับกลุ่มเท่านั้น ซึ่งกลุ่มจะนำไปช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนรายอื่นต่อไป

ชีวิตและความเป็นอยู่ในชุมชนแห่งใหม่

ในปี 2546 “บุงคูก” ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหนึ่งใน 10 โครงการนาร่องบ้านมั่นคง ซึ่งก็สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่อง เพราะชาวชุมชนได้ร่วมกันพัฒนาและวางระบบการทำงานเป็นอย่างตื้ออยู่แล้ว เท่ากับบ้านมั่นคงได้เข้าไปต่อยอดโครงการได้อย่างเหมาะสม

ในวันที่ 29 มีนาคม 2546 ได้มีพิธีเปิดโครงการ “บุงคูก” ขึ้น ณ สถานที่แห่งใหม่ จากนั้นก็ได้มีการทำงานต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ มีการจัดระบบภายในชุมชนใหม่ โดยกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนใหม่บุงคูก ซึ่งมีคณะกรรมการที่ได้รับเลือกจากชาวบ้านในชุมชน ทั้งหมด 12 คน ประกอบด้วย ประธานกลุ่ม 1 คน รองประธาน 1 คน เภรัญญิกและผู้ช่วยเษรัญญิก 2 คน เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ 2 และกรรมการอีก 6 คน

กรรมการแต่ละตำแหน่งจะมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบ โดยประธานและรองประธานกลุ่มจะทำหน้าที่ดูแลและบริหารงานทั่วไป เษรัญญิกและเลขานุการจะดูแลเรื่องบัญชีและการเงิน ส่วนกรรมการอื่นๆ จะดูแลเกี่ยวกับการบริหารงานทั่วไป ทั้งนี้กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนใหม่บุงคูกได้ก่อตั้งมาตั้งแต่เริ่มกระบวนการพัฒนาที่อยู่อาศัยกันทั้งเมือง แต่เพิ่งจะมารวมตัวกันทำกิจกรรมอย่างจริงจัง เมื่อ 2 ปีที่แล้ว ปัจจุบันกลุ่มออมทรัพย์แห่งนี้มีเงินทุนหมุนเวียนอยู่ทั้งหมด ประมาณ 600,000 บาท

หลังจากจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นแล้ว ทางชุมชนได้ขอสินเชื่อบ้านมั่นคงจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน หรือ พอช. จำนวน 15 ล้านบาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 ต่อปี เพื่อนำไปจัดสร้างบ้านมั่นคง โดยตอนนี้ได้เงินมาแล้วจำนวน 2 งวด คือ งวดแรก 3,720,000 บาท และงวดที่สอง 1,420,000 บาท ตอนนี้กำลังทำเรื่องของงวดที่สาม ประมาณ 1,190,000 บาท (ข้อมูลเดือนกรกฎาคม 2547)

สินเชื่อที่ได้รับอนุมัติมาจาก พอช. จะมีคณะกรรมการเป็นผู้ดูแลเบิกจ่าย ซึ่งการเบิกจ่ายแต่ละครั้งจะต้องมีลายเซ็นของผู้มีอำนาจเบิกจ่ายครบทั้ง 3 คน คือ ประธานกลุ่ม เภรัญญิก และเลขานุการ ชาวคนใดคนหนึ่งไม่ได้

การใช้สินเชื่อมาสร้างบ้านนั้น คณะกรรมการจะให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการใช้ตามศักยภาพหรือความสามารถของแต่ละครอบครัว โดยจะพิจารณาจากฐานของการออมทรัพย์ รายได้ความสามารถในการจ่าย ตลอดจนความต้องการของชาวชุมชน และต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการและชาวชุมชน แต่จะต้องไม่เกินวงเงิน 150,000 บาท โดยเงินสินเชื่อดอกเบี้ยร้อยละ 1 นี้ทางกลุ่มให้สมาชิกกู้ร้อยละ 4 ต่อปี โดยจะเอาส่วนต่าง 3% มาช่วยเหลือชุมชนและเป็นค่าบริการจัดการ

วงเงินที่สมาชิกหรือชาวบ้านขอจะมาสร้างบ้านนั้น มีอยู่ 3 แบบ คือ จำนวน 150,000 บาท สำหรับผู้ที่ปลูกบ้าน 2 ชั้น โดยต้องผ่อนเดือนละ 1,350 บาท จำนวน 100,000 บาท สำหรับผู้ที่ปลูกบ้านแบบห้องแถว ผ่อนส่งเดือนละ 900 บาท และจำนวน 30,000 บาท สำหรับผู้ที่ปลูกบ้านแบบประหยัด ซึ่งต้องผ่อนชำระเดือนละ 270 บาท

เกี่ยวกับการจัดสรรที่ดินในการสร้างบ้านนั้นได้เช่าจากเทศบาลเป็นเวลา 15 ปี ตารางวาละ 1 บาทต่อเดือน ซึ่งแต่ละครอบครัวจะได้พื้นที่เท่ากันหมด คือ 18 ตารางวา แต่มีความแตกต่างกันที่การเลือกรูปแบบบ้านเท่านั้น ซึ่งแบบบ้านดังกล่าวชาวบ้านได้ช่วยกันออกแบบขึ้น โดยมีสถาปนิกชุมชนเป็นผู้ช่วยดูแล และมีแบบให้เจ้าของบ้านเลือกตามความชอบใจของตน 5 แบบ คือ บ้านเดี่ยว 2 ชั้น บ้านแฝด 2 ชั้น ห้องแถวชั้นเดียว บ้านเดี่ยวชั้นเดียว และบ้านพิเศษราคาถูกไม่เกิน 30,000 บาท

เมื่อเจ้าของบ้านเลือกแบบบ้านได้แล้วก็จะซื้อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ มาเพื่อทำการสร้างบ้าน โดยจะรวมกันซื้อจากร้านค้าวัสดุก่อสร้างในตัวเมือง เพราะจะทำให้ได้ราคาที่ถูกกว่าการซื้อแบบต่างคนต่างซื้อ เมื่อได้วัสดุมาแล้วจึงค่อยแยกเป็นของใครของมัน ทั้งนี้ การซื้อวัสดุอุปกรณ์แต่ละครั้ง เจ้าของบ้านจะต้องแจ้งให้คณะกรรมการทราบ แล้วคณะกรรมการจะเป็นผู้ดำเนินการจัดซื้อให้

ในเรื่องการก่อสร้างนั้น เจ้าของบ้านจะเป็นผู้หาคนมารับเหมามาสร้างบ้านเอง แต่เวลาเบิกค่าแรง จะต้องไปเบิกกับคณะกรรมการทุกครั้ง ส่วนบางคนไม่มีเงินพอที่จะจ้างผู้รับเหมามาทำ ก็จะลงมือทำเองหรือจ้างคนในชุมชน และมีบางหลังที่ใช้วิธีลงแขกช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ผลการดำเนินการโครงการบ้านมั่นคงบุงคูกที่ผ่านมา ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชนหลายประการ กล่าวคือ ทางด้านสังคม ทำให้ชาวชุมชนมีความสามัคคีแน่นแฟ้น เกิดการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง ทำให้ชาวชุมชนมีชีวิตที่ดีขึ้น มีเป้าหมายชีวิตที่ชัดเจน และมีความมั่นใจมากขึ้น ส่วนด้านเศรษฐกิจนั้น ทำให้ชาวชุมชนประหยัดรายจ่ายลงกว่าเดิม และบางคนมีรายได้เพิ่มขึ้น เนื่องจากสามารถเปิดร้านขายของชำในชุมชน และรับจ้างเหมางานต่างๆ มาทำที่บ้านได้

ตารางเปรียบเทียบรายจ่ายบางรายการของชาวชุมชนในอดีตกับปัจจุบัน

1. ชนิดใช้เงินเชื่อ 150,000 บาท

ประเภท	ที่อยู่เก่า (อดีต)	บ้านมั่นคง (ปัจจุบัน)
ค่าเช่าบ้าน / ที่ดิน	1,500	1,368
ค่าน้ำ	200	38
ค่าไฟฟ้า	500	120
รวม	2,200	1,526

2. ชนิดใช้เงินเชื่อ 100,000 บาท

ประเภท	ที่อยู่เก่า (อดีต)	บ้านมั่นคง (ปัจจุบัน)
ค่าเช่าบ้าน / ที่ดิน	1,500	918
ค่าน้ำ	200	38
ค่าไฟฟ้า	500	120
รวม	2,200	1,076

3. ชนิดใช้เงินเชื่อ 30,000 บาท

ประเภท	ที่อยู่เก่า (อดีต)	บ้านมั่นคง (ปัจจุบัน)
ค่าเช่าบ้าน / ที่ดิน	1,500	288
ค่าน้ำ	200	38
ค่าไฟฟ้า	500	120
รวม	2,200	546

ขยายผลไปอีก 3 ชุมชนในปี 2547

ความสำเร็จของโครงการบ้านมั่นคงที่ชุมชนบึงคุก ได้จุดประกายให้ชุมชนอื่นๆ ในอุตรดิตถ์เกิดความตื่นตัวและอยากจะทำโครงการตาม โดยมีอีก 3 ชุมชนเข้าร่วมโครงการ คือ ชุมชนหลังรพช. จำนวน 87 ครอบครัว ชุมชนเจริญธรรม 148 ครอบครัว และชุมชนเกษมราษฎร์ 74 ครอบครัว โดยทั้ง 3 ชุมชน จะให้รูปแบบพัฒนาอยู่ที่ดินเดิม

ชุมชนหลัง รพช. เป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ราชพัสดุและกรมชลประทาน ชาวบ้านได้เข้ามาเช่าเพื่ออยู่อาศัยในอัตรา ตารางวาละ 10 บาทต่อปี ซึ่งชาวบ้านได้อาศัยอยู่ที่นี้มา 30 กว่าปีแล้ว โดยประกอบอาชีพที่หลากหลาย เช่นรับจ้างทั่วไป ค้าขาย เป็นต้น

ในช่วงที่ผ่านมา ชาวบ้านในชุมชนหลัง รพช. ได้รวมตัวกันทำกิจกรรมต่างๆ มาตลอด เช่น

การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ การพัฒนาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มออมทรัพย์ได้เริ่มตั้งแต่ปี 2538 นับเป็นแห่งที่ 2 รองจากชุมชนเจริญธรรม

ปี 2547 ชุมชนหลัง รพช. ร่วมกับเครือข่ายชุมชนเมืองอุตรดิตถ์และโครงการปฏิบัติการชุมชนและเมืองน้อยเตรียมโครงการที่จะเข้าสู่บ้านมั่นคงในลักษณะของการพัฒนาอยู่ที่ดินเดิมและมีสัญญาเช่าระยะยาวกับเจ้าของที่ดิน ซึ่งขณะนี้ได้มีการสำรวจข้อมูลและจัดทำผังการปรับปรุงเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

เกี่ยวกับการดำเนินการพัฒนาชุมชน ในส่วนของที่เป็นบ้านเรือนที่หักอาศัย ชาวชุมชนจะปรับปรุงซ่อมแซมบ้านเรือนด้วยตนเอง โดยจะไม่มีการสร้างขึ้นใหม่ ส่วนที่เป็นระบบสาธารณูปโภคนั้น ชาวชุมชนมีแผนที่จะพัฒนาเกี่ยวกับระบบประปา ทางเท้า ร่องน้ำ การขยายเสาไฟฟ้าเป็น 9 ต้น และการปรับปรุงศาลาที่ทำกิจกรรมของชุมชน

นอกจากนี้แล้ว ทางชุมชนยังมีโครงการที่จะปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชนบริเวณบ่อเลี้ยงปลาให้เป็นที่พักผ่อนของชาวชุมชน เช่น การปรับปรุงบ่อเลี้ยงปลา และการสร้างสนามเด็กเล่นภายในชุมชน เป็นต้น

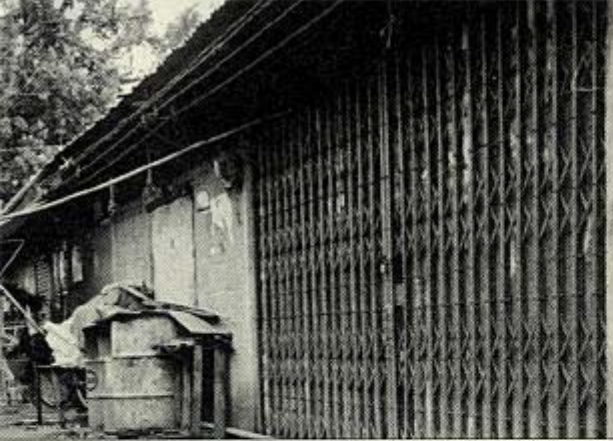
อีกชุมชนก็คือ ชุมชนเกษมราษฎร์ซึ่ง เป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำน่าน ติดกับพระบรมรูปรัชกาลที่ 5 เมื่อฤดูน้ำหลากก็จะประสบปัญหาน้ำท่วม โดยมีบ้านที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำและได้รับความเดือดร้อน จำนวน 78 หลังคาเรือน

ชุมชนเกษมราษฎร์ มีแนวทางในการพัฒนาอยู่ในที่ดินเดิมมานานแล้ว ซึ่งที่ผ่านมาชาวชุมชนได้ร่วมกันพัฒนาที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมร่วมกันมาโดยตลอด เช่น การปลูกต้นไม้ริมแม่น้ำ การสร้างศาลาริมน้ำ การซ่อมแซมบ้าน ฯลฯ

ปี 2546 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ และโครงการปฏิบัติการชุมชนและเมืองน่าอยู่ได้ สนับสนุนให้ชาวชุมชนผลิตท่อกรองน้ำทิ้งจากบ้านเรือน โดยเป็นชุมชนนำร่องพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม

นอกเหนือปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงฤดูน้ำหลากแล้ว ปัญหาที่ชาวชุมชนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำน่านประสบมาเป็นเวลาช้านาน คือ เวลาฝนตกฝนที่ตกก็จะไหลลงสู่แม่น้ำน่านแต่เนื่องด้วยภายในชุมชนไม่มีระบบท่อระบายน้ำทำให้น้ำไหลลงตามทางเดินเข้าชุมชน และอีกปัญหา คือ ความไม่เป็นระเบียบ ความเก่า ของสายไฟภายในชุมชน มีความเสี่ยงต่อการเกิดไฟฟ้าลัดวงจร ด้วยเหตุเช่นนี้ คณะกรรมการอุตรดิตถ์เมืองน่าอยู่ได้ ขอสนับสนุนงบประมาณจากโครงการปฏิบัติการชุมชนและเมืองน่าอยู่ จำนวน 3 แสนบาท เพื่อนำไปแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ปัจจุบันชาวชุมชนเกษมราษฎร์ได้จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อเข้าสู่โครงการบ้านมั่นคง เพื่อให้ชาวชุมชนได้มีบ้านที่มั่นคง และน่าอยู่ โดยการปรับปรุงสภาพบ้านและระบบสาธารณูปโภค ในส่วนที่บ้านมีสภาพเสื่อมโทรมดังกล่าวจำนวน 78 หลังคาเรือน และขอเช่าระยะยาวกับกรมธนารักษ์

ชุมชนเจริญธรรม เป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ โดยการเช่าที่ดินของวัดพระแท่นศิลาอาสน์ จำนวน 148 ไร่ครอบครัวย้ายมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 และอาศัยอยู่ริมคลองโพธิ์ จำนวน 30 กว่าหลังคาเรือน โดยอาศัยในพื้นที่ดังกล่าวมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2531 จากนั้นในปี พ.ศ. 2542 ได้ย้ายบางส่วนของที่อาศัยอยู่ริมคลองโพธิ์เข้าโครงการ “บ้านเพื่อชีวิตใหม่” บางส่วนก็ย้ายไปอยู่ที่อื่น ปัจจุบันเหลืออยู่อีก 6 หลังคาเรือนที่ยังไม่ได้ย้ายขึ้นมาจากริมคลอง แต่ก็ได้รับการปรับปรุงไปแล้ว

ชาวชุมชนเจริญธรรมมีแผนที่จะพัฒนาเข้าโครงการบ้านมั่นคงทั้งชุมชนในลักษณะของการพัฒนาสาธารณูปโภค จึงได้จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัยขึ้นตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2546 โดยแบ่งการออมทรัพย์มีทั้งออมรายวันและรายเดือน (ปกติมีการออมทรัพย์รายเดือนอยู่แล้ว)

ในด้านการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค นั้น จะได้มีการดำเนินการอย่างครบวงจร อาทิ ถนน ท่อระบายน้ำ ปรับภูมิทัศน์ริมคลองโพธิ์ โดยโครงการดังกล่าวจะทำทั้งชุมชน รวมทั้งได้มีโครงการขอใช้สินเชื่อเพื่อปรับปรุงบ้าน 25 ห้อง โดยทำเป็นบ้านสองชั้น เนื่องจากสภาพบ้านในปัจจุบันชำรุดทรุดโทรมและคับแคบ

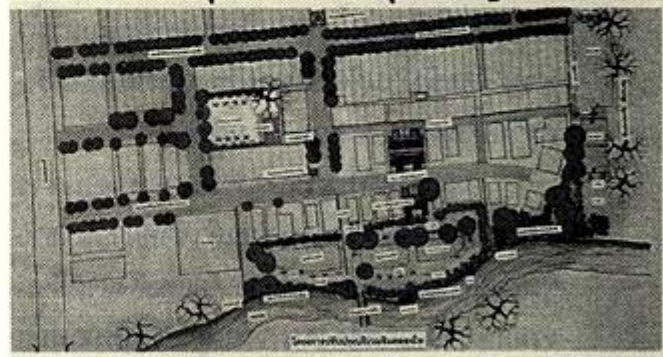
จากการพัฒนาที่อยู่อาศัยไปสู่เรื่องอื่น ๆ

กล่าวได้ว่าการดำเนินการโครงการปฏิบัติการชุมชนและเมืองน่าอยู่ ได้อาศัยกลไกการพัฒนาเมืองที่มีอยู่เดิมในการดำเนินงาน ก่อให้เกิดความคิดในการพัฒนาเมืองอย่างครบวงจร ไม่จำกัดเพียงการพัฒนาด้านที่อยู่อาศัยที่ดำเนินการเพิ่มอีก 3 ชุมชนดังกล่าวเท่านั้น โดยโครงการที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาของกลไกคณะกรรมการอุตรดิตถ์เมืองน่าอยู่ มีหลายประการด้วยกัน คือ

1) การพัฒนาด้านที่อยู่อาศัย ดังได้กล่าวโดยละเอียดมาแล้วข้างต้น

2) การพัฒนาด้านสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง ซึ่งไม่เพียงสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาสภาพแวดล้อมขึ้นในชุมชนต่างๆ เท่านั้น แต่ยังสามารถร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ในการคิดค้นอุปกรณ์บำบัดน้ำเสียราคาประหยัด

ผังแสดงการปรับปรุงสภาพแวดล้อมชุมชนเจริญธรรม

3) การพัฒนาสื่อชุมชนเพื่อเป็นเครื่องมือในการขยายแนวคิดเรื่องเมืองน่าอยู่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยดำเนินการในหลากหลายรูปแบบ ทั้งวิทยุชุมชน ตาลปัตรเมืองน่าอยู่ ซึ่งแจกจ่ายให้กับวัดทั่วจังหวัดอุดรดิตถ์ ประมาณ 50 อัน โดยพระสงฆ์จะใช้ไปพร้อมๆ กับการชี้แจงเมืองน่าอยู่ให้ชาวบ้านเข้าใจ นอกจากนี้ยังได้จัดทำวารสารอุดรดิตถ์เมืองน่าอยู่ โดยการพัฒนาสื่อดังกล่าวเครือข่ายพระสงฆ์จะมีบทบาทสำคัญในการทำงานร่วมกับชุมชน(ดูรายละเอียดในบทถัดไป)

บทสรุป

วันนี้ แม้ไม่อาจกล่าวได้ว่า “อุดรดิตถ์บรรลุเป้าหมายเมืองน่าอยู่แล้ว” เพราะยังมีหลายเรื่องที่ยังต้องพัฒนาต่อไป อีกทั้งความร่วมมือยังไม่เกิดจากคนกลุ่มอื่นมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคคนชั้นกลางและนักธุรกิจในเมือง แต่ผลที่เกิดจากการทำงานที่ผ่านมา ก็เท่ากับเป็นการตั้งรูปแบบทางให้ทุกคนในเมืองมาร่วมกันสานต่อเพื่อความเป็นเมืองน่าอยู่ของทุกๆ คนในเมือง

บทสัมภาษณ์

ระยอง สังข์ต้อง

“ชีวิตนี้จะไม่ลำบากแล้ว เพราะมีทุกอย่าง มีบ้านที่มั่นคง มีรายได้ การเป็นอยู่ดีขึ้น ไม่ต้องกลัวใครมาไล่มารื้อบ้าน”

พี่ระยอง สังข์ต้อง วัย 47 ปี อาศัยอยู่ในชุมชนบึงคูก จังหวัดอุตรดิตถ์ มีอาชีพเป็นแม่บ้านตามบ้านคนมีเงิน ได้รับค่าจ้างวันละ 150 บาท อาศัยอยู่คนเดียว ภายในบ้านมั่นคง ที่ใช้เงินสร้างเพียง 30,000 บาท

พี่ระยอง เล่าถึงความหลังก่อนมาอยู่ที่นี่ว่า “เมื่อก่อนอาศัยอยู่ที่ชุมชนเจริญบันเทิง ซึ่งเป็นที่ของเอกชน ถูกไล่ที่จากเจ้าของที่มาตลอด เวลาออกไปทำงานนอกบ้านก็กลัวว่าบ้านตัวเองจะถูกฉ้อไม่เป็นอันทำงาน”

พี่ระยองเล่าต่ออีกว่า “เมื่อมีโครงการบ้านมั่นคงที่บึงคูกก็เข้ามาร่วมโครงการ เริ่มด้วยการเข้าร่วมในกลุ่มออมทรัพย์ และได้กู้เงินเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย จำนวน 30,000 บาท โดยผ่อนส่งระยะยาว 15 ปี เฉลี่ยเดือนละ 270 บาท นอกเหนือจากผ่อนชำระเงินที่กู้มาแล้วยังได้มีการออมทรัพย์ ทั้งเพื่อที่อยู่อาศัยและเพื่อสวัสดิการชุมชนโดยจ่ายตามกำลังความสามารถ เรียกว่ามีน้อยจ่ายน้อย มีมากจ่ายมาก ค่าน้ำค่าไฟก็ไม่เกิน 20 บาท

ต่อเดือน” เมื่อสรุปรายจ่ายของพี่ระยองแล้ว ตกเดือนละไม่เกิน 400 บาท เมื่อเทียบกับรายรับเดือนละประมาณ 4,500 บาท จึงทำให้ชีวิตพออยู่ได้ในบ้านใหม่

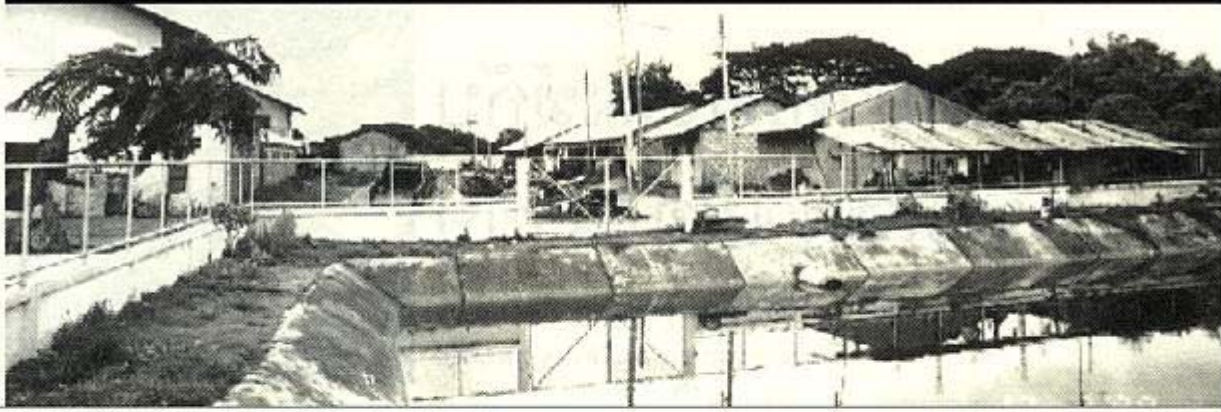
ลุงชิง ยาคำ

ลุงชิง ยาคำ อายุ 60 ปี อาชีพเก็บสามล้อรับจ้างอาศัยอยู่กับภรรยาและหลานภายในราคา 30,000

บาท เช่นกัน

ลุงชิง กล่าวว่า “ต้องออกจากบ้านตั้งแต่ตี 4 ตี 5 เพื่อรับลูกค้าขาประจำที่เป็นแม่ค้าในตลาด นอกเหนือจากเก็บสามล้อแล้ว ยังรับจ้างแม่ค้าจัดร้านในตอนเช้าอีกด้วย รายได้ตกเดือนละ 4-5 พันบาท ในส่วนของรายจ่าย ประกอบด้วย ค่าผ่อนส่งเงินที่กู้มาสร้างบ้าน เดือนละ 270 บาท ส่งออมทรัพย์แล้วแต่กำลังทรัพย์ และสบทบเข้ากองทุนสวัสดิการ 2 คน ตกเดือนละ 120 บาท”

เมื่อถามความรู้สึกที่มีบ้านเป็นของตัวเองแล้ว ลุง ชิง เล่าให้ฟังแบบสั้นๆว่า “รู้สึกดีใจและภูมิใจที่มีบ้านเป็นหลักเป็นแหล่ง ถึงแม้ตัวเองจะตายไปลูกหลานก็มีบ้านไม่ต้องออกไปเร่ร่อนคนเราขอแค่มีอยู่มีกินก็พอแล้ว”

นางมณฑิรา มาบุญลือ
ทีมประสานงานเครือข่ายฯ

“การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของคนจน เป็นการแก้จากฐานราก จากความเดือดร้อนของชาวบ้านจริงๆ กระบวนการทำงานทุกขั้นตอนให้ผู้เดือดร้อนร่วมคิดและตั้งหลักเกณฑ์การพิจารณาสิทธิ์ที่จะเข้าไปอยู่ร่วมกันในชุมชนใหม่ การทำงานรูปแบบนี้ทำให้คนจนมีโอกาส มีความคิดเป็นของตัวเอง กล้าแสดงออก มีความภูมิใจ และมีศักดิ์ศรี”

นายโกวิน เทียนแท่ง
ผู้เดือดร้อนที่เข้าไปอยู่บุงคูก

“ทุกคนต่างมีความฝัน อยากมีบ้านมีครอบครัวที่สมบูรณ์ แต่โอกาสและความสามารถในกำลังทรัพย์ ผมไม่มี จึงได้แต่ฝัน แต่บัดนี้เครือข่ายฯ ออมทรัพย์ได้จัดโครงการหมู่บ้านมั่นคงบุงคูก โดยที่เรามีกำลังส่ง โดยการออมทรัพย์เดือนละ 100 - 200 บาท เรื่อยมา ผมยอมรับว่าผมมีความดีใจเป็นอย่างมากที่ครอบครัวของผมมี ฝันที่เป็นจริงแล้ว ”

นายกิตติพงศ์ สงคราม
ผู้เดือดร้อนที่เข้าไปอยู่บุงคูก

“ผมดีใจมากที่มีโครงการบ้านที่อยู่อาศัยของคนจนและระบบในการทำงานของโครงการ จะให้ใครได้สิทธิ์ในการได้บ้านของโครงการ ด้วยการทำงานด้วยประชาชนเป็นหลัก เกณฑ์ในการพิจารณาทุกขั้นตอนผมคิดว่าเป็นการดำเนินงานที่โปร่งใสและชอบธรรมมาก เพราะเป็นความคิดเห็นของผู้เดือดร้อนเป็นผู้กระทำ ”

นางอ้อย สุวรรณดี
ผู้เดือดร้อนที่เข้าไปอยู่บุงคูก

“เป็นโครงการที่ดีมากๆ ที่เปิดโอกาสให้กับคนจนได้มีโอกาสมีที่อยู่อาศัยเป็นของตัวเอง ทั้งๆที่บางคนอาจคิดว่าตนเองคงจะไม่มีโอกาสนี้แล้วสำหรับชีวิตนี้ และยังทำให้บ้านเมืองเป็นระเบียบ มีความรักความสามัคคีของคนที่จะมาอยู่ร่วมกันในที่ใหม่อีกด้วย”

บทบาทพระสงฆ์กับ การพัฒนาเมืองน่าอยู่

บทสัมภาษณ์ พระธรรมธโรภาส กิตติปัญญา
เจ้าอาวาสวัดกลาง อ.เมือง จ.อุตรดิตถ์

“องค์การพระบັນฑิตสัมพันธอุตรดิตถ์” ก่อตั้งเมื่อวันที่ 2 ก.ค.2546 เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของพระภิกษุที่เป็นลูกหลานชาวอุตรดิตถ์ ซึ่งเรียนหนังสือในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทอยู่ตามมหาวิทยาลัยต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ และมหาวิทยาลัยนเรศวร มีทั้งพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายและฝ่ายธรรมยุต เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนงานพัฒนาต่างๆ โดยเน้นการนำเอาหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการทำงานพัฒนาต่างๆ มีสมาชิกร่วมก่อตั้งครั้งแรก 40 รูป แต่ปัจจุบันเหลืออยู่ 35 รูป

องค์การพระบັນฑิตสัมพันธอุตรดิตถ์ มีแนวทางในการทำงานโดยแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การทำงานแบบเชิงรุก และแบบเชิงรับ โดยการการทำงานเชิงรุกนั้น พระสงฆ์ทุกรูปจะมีการประชุมกันเดือนละครั้ง เพื่อระดมความคิดเห็นว่าจะทำกิจกรรมอะไรบ้าง และจะทำกันอย่างไร แล้วก็เข้าไปดำเนินการ ซึ่งการทำงานเชิงรุกนี้เป็นงานที่เกิดขึ้นจากความคิดของพระในองค์กรทั้งหมด พระคิดเอง ร่วมกันทำงาน และร่วมกันรับผิดชอบเองทั้งหมด ส่วนการทำงานเชิงรับนั้น คือ การช่วยเหลืองานของหน่วยงานต่างๆ ที่ต้องการ

ให้ช่วยและติดต่อเข้ามา

งานเชิงรุกที่ทำมีอยู่หลายอย่างด้วยกัน แต่งานหลักๆ มีอยู่ 3 อย่าง งานแรก ก็คือ งานออมทรัพย์หรือการรณรงค์ให้ชาวมุขชนร่วมกันจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์หรือกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นมา เพื่อให้ชุมชนมีกองทุนหมุนเวียน มีการประหยัดอดออม และสามารถพึ่งพาตนเองได้ งานที่สองก็คือ การอบรมคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียน นักศึกษา ครูอาจารย์ และประชาชนทั่วไป ซึ่งเป็นงานที่พระค่อนข้างจะมีความถนัดมากที่สุด ที่ผ่านมาก็ได้ร่วมกันทำงานอย่างต่อเนื่อง เดินทางไปอบรมมาแล้วทั่วจังหวัด ส่วนงานสุดท้าย คือ การอาสาเข้าไปช่วยเหลืองานคณะสงฆ์ต่างๆ เท่าที่จะสามารถช่วยได้ หากคณะสงฆ์ในจังหวัดมีงานหรือกิจกรรมอะไร ทางองค์กรก็จะอาสาเข้าไปช่วย โดยไม่ต้องมีการขอมา

ส่วนงานเชิงรับก็คืองานที่หน่วยงานต่างๆ มาขอให้ช่วย แล้วเราก็เข้าไปช่วยเท่าที่จะสามารถทำได้ เช่น โครงการเมืองน่าอยู่อุตรดิตถ์ขอให้เข้าไปช่วยขับเคลื่อนการทำงาน ร่วมประชุม และไปสัมมนาตามที่ต่างๆ หรือ สสส. ขอให้ช่วยรณรงค์เรื่องการงดเหล้าเข้าพรรษา ซึ่งทำมาตั้งแต่ปีที่แล้ว นอกจากนี้สถาบันการศึกษาหลายแห่งก็ได้ขอให้ช่วยส่งพระภิกษุไปสอนธรรมะใน

โรงเรียน ซึ่งทางกลุ่มก็ช่วยจัดการให้ตามคำขอทุกประการ

สำหรับโครงการเมืองนำอยู่ของอุตรดิตถ์ นั้น ทางเครือข่ายขอให้องค์กรพระบัณฑิตสัมพันธ์ เข้าไปเป็นที่ปรึกษาคอยให้คำแนะนำในด้านต่างๆ เวลาที่มีการประชุมหรือสัมมนาที่นิมนต์ไปร่วมด้วย นอกจากนี่ยังช่วยทำสื่อให้กับโครงการด้วย สื่อหลักๆ ที่ทำอยู่ตอนนี้ ก็คือ สื่อวิทยุ และสื่อสิ่งพิมพ์ โดยสื่อวิทยุ นั้นทำร่วมกับเครือข่ายจังหวัดและสถานวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดอุตรดิตถ์ สัปดาห์ละครั้ง ในรายการ "อุตรดิตถ์ เมืองนำอยู่" ทุกวันอาทิตย์ เวลา 16.00-17.00 น. ส่วนสื่อสิ่งพิมพ์นั้น มีการจัดทำวารสาร "อุตรดิตถ์ เมืองนำอยู่" ขึ้นเผยแพร่เดือนละ 1 ฉบับ เผยแพร่ข่าวสาร ความเคลื่อนไหว และกิจกรรมต่างๆ ที่ทางเครือข่ายเมืองนำอยู่ได้ร่วมกันทำ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบและเข้าใจในงานที่กำลังทำอยู่

สื่อที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ก็คือ การทำ

"ตาลปัตร" ของโครงการเมืองนำอยู่ถวายให้กับวัดต่างๆ เพื่อใช้เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนสนใจและรู้จักโครงการปฏิบัติการเมืองนำอยู่มากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นสื่อที่มีความถาวรมีอายุการใช้งานนาน และเป็นสื่อที่ทันสมัยสามารถนำไปใช้ได้ตลอดเวลา ตอนแรกตั้งใจว่าจะทำแจกสัก 10 วัดๆ ละ 4 อัน แต่ตอนหลังเกิดเปลี่ยนใจ ถวายให้วัดละ 1 อันก็พอแล้ว ที่เหลือก็ถวายให้วัดอื่นๆ ตอนนี้ถวายได้ประมาณ 50 วัดแล้ว และมีอีกหลายวัดที่อยากได้ แต่ยังไม่ได้ทำให้

สำหรับ ผลตอบรับ ของ การจัดทำตาลปัตร ถวายวัดนั้น นับว่าประสบความสำเร็จมาก เพราะทำให้ประชาชนสนใจ และสอบถามว่าใครทำถวาย โครงการเมืองนำอยู่ว่าคืออะไร ทำอย่างไร เป็นต้น โดยมีพระสงฆ์เป็น คนคอยตอบคำถาม และนำไปสู่การทำ ความเข้าใจเกี่ยวกับเมืองนำอยู่

ในทัศนะของอาตมานั้น การสร้างเมืองให้เป็นเมืองนำอยู่ได้นั้น จะต้องให้ความสำคัญกับ

2-3 ประเด็น อย่างแรก คือ คน อย่างที่สอง คือ สิ่งแวดล้อม และเรื่องอื่นๆ ทั่วไป

ประเด็นแรก คือ เรื่อง "คน" ต้องพัฒนา และยกระดับจิตใจของคนให้สูงขึ้น ต้องทำให้เขามีความเป็นคนมากขึ้น ทำให้เขาเห็นแก่ตัวน้อยลง แต่เห็นแก่ส่วนรวมมากขึ้น ยิ่งเห็นแก่ตัวน้อยลงเท่าใด ความเป็นมนุษย์ก็จะเพิ่มขึ้นเท่านั้น

ประเด็นที่สอง คือ เรื่อง "สิ่งแวดล้อม" นั้น เมืองน่าอยู่ต้องมีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับเมืองนั้นๆ ต้องพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น ทั้งสิ่งแวดล้อมภายนอก เช่น ชยะ ต้นไม้ น้ำเน่า มลพิษ เป็นต้น และสิ่งแวดล้อมภายใน คือ การสร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาสิ่งแวดล้อม การมีน้ำใจไมตรีต่อกัน โดยใช้วัดและโรงเรียนเป็นแหล่งอบรมและปลูกฝัง

ประเด็นอื่นต่างๆ ไปด้วย ก็คือ ต้องมีเศรษฐกิจดี ประชาชนมีอยู่มีกิน ไม่มีหนี้สิน มีสุขภาพดี มีสวัสดิการ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน

โดยสรุปแล้ว เมืองน่าอยู่ก็เมืองที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดี ประชาชนมีคุณภาพ มีความปลอดภัย มีอยู่มีกิน และมีชีวิตที่ตั้งอยู่บนฐานของความมีเมตตาต่อกันอยู่ตลอดเวลานั่นเอง

การดำเนินการที่ผ่านมา นับว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังไม่เต็มที่เท่าที่ควร ตอนนี้มีช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนอยู่ การมีส่วนร่วมกันอย่างเต็มที่ยังไม่เกิด ยังมีกรณีอวรณ์อยู่ คนที่ทำก็ทำกันไป คนที่ไม่ทำก็อยู่อย่างเดิม คนที่ทำเวลาเจอปัญหา ก็ไม่มีใครเข้าไปช่วยปลอบหรือให้กำลังใจ คนที่ไม่ทำอะไร ก็เลยยิ่งไม่กล้าเข้าไปใหญ่

ส่วนทิศทางการทำงานในอนาคตนั้น การทำงานของประชาชนต้องมีความจริงจังมากขึ้น ต้องร่วมแรงร่วมใจกันมากกว่าที่เป็นอยู่ และรัฐต้องเข้ามาดูแลให้มากกว่านี้ เพราะที่ผ่านมา ยังมีช่องว่างระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนอยู่มาก ถ้าหากชาวบ้านและรัฐมีความจริงจังต่อกัน และช่วยกันทำงาน ก็จะทำให้การทำงานไปได้สวยและประสบความสำเร็จ

ตอนนี้ชาวบ้านยังไม่เข้าใจงานอย่างชัดเจน หน่วยงานรัฐและชนชั้นกลางก็ไม่เข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าที่ควร ยังมองแบบแยกส่วนอยู่ ยังมองเขาเป็นเขา และยังมีมองเราเป็นเราอยู่ ต่างคนต่างก็คิดถึงแต่ตนเอง แต่ยังไม่มีการคิดถึงแบบองค์รวมอย่างจริงจัง บทบาทก็เลยมีไม่มากตามไปด้วย

พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางจิตวิญญาณของชาวบ้าน การทำงานร่วมกับชาวบ้าน พระสงฆ์ไม่ควรเข้าไปทำเองทั้งหมด ควรยื่นระยะห่างเอาไว้ ไม่ควรลงไปคลุกคลีตีโมงกับชาวบ้านมากเกินไป ควรทำหน้าที่เป็นกุนชือ ช่วยเขียนแผนงาน เขียนโครงการให้ คอยให้คำแนะนำ ให้สติ ให้แนวทางแก่ชาวบ้าน เพราะพระสงฆ์เป็นที่พึ่งของชาวบ้าน เวลาพูดอะไรชาวบ้านก็จะเชื่อฟัง การรักษาระยะห่างเอาไว้ จึงเป็นสิ่งที่พระสงฆ์ทุกรูปที่ทำงานพัฒนาต้องพึงสังวรระวังให้มากเป็นพิเศษ

อยากจะฝากข้อคิดเอาไว้ว่า การเอาคนรวย เข้ามาช่วยทำงานนั้น มันยากเย็นเหมือนเอาอูฐเข้ารูเข็ม อย่างไรก็ตาม อยากให้คนรวยหันมาช่วยพัฒนาร่วมกับชาวบ้าน คนรวยต้องมองว่าคนในเมืองทั้งหมด ไม่ว่าจะยากดีมีจนต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน อย่าคิดตัดช่องน้อยแต่พอตัว ขอให้คนรวยหันมาช่วยพยุงคนจน ซึ่งจะทำให้สังคมมีความก้าวหน้า และมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น.

พลังงานทดแทนที่ชุมชน “บุงคุก”

ตามที่กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน ร่วมกับ พอช นำพลังงานทดแทนไปใช้ในชุมชนแออัดตามโครงการบ้านมั่นคง โดยนำร่อง 3 ชุมชน คือ ชุมชนแหลมรุ่งเรือง ชุมชนเก้าเส้งและชุมชนบุงคุกนั้น

ในส่วนของชุมชนบุงคุกทางกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน ได้เข้ามาทำความเข้าใจเบื้องต้นกับชาวบ้านและพาไปศึกษาดูงานที่มีการใช้พลังงานทดแทนในรูปแบบต่างๆ เช่น การเลี้ยงไก่ชนกกระทา การสร้างพลังงานไฟฟ้าจากแสงอาทิตย์ และการเพาะเห็ด

เมื่อกลับมายังชุมชน ชาวบ้านได้มีความเห็นร่วมกันว่าอยากทำการเพาะเห็ด เพราะสามารถทำเป็นอาชีพเสริม สามารถบริโภคได้ในครัวเรือนอีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้มีความสามัคคีในการทำงานร่วมกัน

ซึ่งขั้นตอนในการดำเนินงานนั้น ในขั้นแรกกรมพัฒนาพลังงานทดแทนฯ ได้นำคู่มือชีวมวลประหยัดพลังงานที่ใช้ในการอบเห็ดมาให้กับทางชุมชนยืมก่อน ต่อจากนั้นก็สนับสนุนงบประมาณเพื่อสร้างโรงเพาะเห็ดโดยชาวชุมชนเป็นผู้ดำเนินการในการก่อสร้างเองทั้งหมด

จากนั้นได้เชิญวิทยากรจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้มาสาธิตและฝึกสอนถึงขั้นตอนในการเพาะเห็ดที่ถูกต้อง นอกจากนี้ยังได้นำเชื้อเห็ดมาให้ชาวชุมชนฝึกทำก่อนเชื้อเพื่อให้เกิดความความชำนาญอีกด้วย ซึ่งครั้งแรกที่นำก้อนเชื้อออกขายได้เงินจำนวน 700 บาท

ปัจจุบันชุมชนบุงคุกมีโรงเพาะเห็ดเป็นของตัวเองแล้วและมีระบบการบริหารจัดการที่เป็นระบบ เช่นมี ประธาน รองประธาน เภรัญญิก และประชาสัมพันธ์ ทำหน้าที่ประสานงานดูแล มีสมาชิกประมาณ 40 คน โดยสมาชิกลงหุ้นร่วมกัน 50 บาท/หุ้น ขณะนี้มีหุ้นทั้งหมด 70 หุ้นซึ่ง

ทางชุมชนได้นำเงินบางส่วน (2,000 บาท) จากเงินนั้นไปจัดซื้อซีลียเพื่อนำมาทำก้อนเชื้อเห็ดเอง

นางบุษรา ลีนวล ประธานกลุ่มเพาะเห็ดชุมชนบุงคูก กล่าวว่ "ในการอบก้อนเชื้อในตู้อบชีวมวลประหยัดพลังงานนั้นสามารถอบได้สูงถึง 400 ก้อน/ครั้ง (ถ้าใช้ถังขนาด 200 ลิตรในการอบจะอบก้อนเชื้อได้เพียง 200 ก้อน/ครั้งเท่านั้น) ทั้งนี้ใช้เวลาในการนึ่งฆ่าเชื้อ 3 ชั่วโมงเพื่อที่จะได้ก้อนเชื้อเห็ดที่มีคุณภาพ

สำหรับซีลียจำนวน 500 กิโลกรัมนั้นสามารถนำมาทำเป็นก้อนเชื้อได้ถึง 700 ก้อน โดยขายในราคาก้อนละ 6 บาท ซึ่งจะมีตัวแทนนำไปขายนอกชุมชน

การเพาะเห็ดแต่ละครั้งจะใช้เวลาประมาณ 30 วัน ก็สามารถเก็บผลผลิตได้ โดยก้อนเชื้อ 1 ก้อน จะออกดอกเห็ดประมาณ 1 ซีด ซึ่งเห็ดที่ทางชุมชนเพาะอยู่นั้นคือเห็ดนางฟ้า โดยขายในกิโลกรัมละ 25 บาท ส่วนใหญ่จะซื้อขายกันเองในชุมชนเพราะยังมีปริมาณที่น้อยอยู่

สำหรับเงินที่ได้จากการขายเห็ดและก้อนเชื้อนั้น จะนำเงิน 50 % ไปเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เช่น นำไปส่งคืนเป็นค่าตู้อบชีวมวล

ค่าน้ำค่าไฟ ฯลฯ ที่เหลืออีก 50 % นั้นนำไปเป็นผลคืนให้แก่สมาชิก โดยแบ่งให้กับสมาชิกทั่วไปที่ลงทุน 30 % และสมาชิกที่มาช่วยทำงาน เช่น รดน้ำ อัดก้อนเชื้อ เก็บผลผลิตอีก 20 %

โดยส่วนตัวแล้วการเพาะเห็ดที่ทำอยู่นี้ถือเป็น ให้แม่บ้านที่ว่างงานได้มีงานทำอาชีพช่วยให้ชาวบ้านมีความสามัคคีกันในการทำงาน

ส่วนในเรื่องการประหยัดพลังงานในด้านอื่นนั้น ตอนนี้ชุมชนได้หันมาใช้หลอดไฟฟ้าและโคมไฟประหยัดพลังงาน นอกจากนี้ยังได้ทำถ่านอัดแท่งประหยัดพลังงานซึ่งสามารถใช้งานได้นานมากกว่าถ่านแบบปกติไว้ใช้เองในครัวเรือนอีกด้วย

การประหยัดพลังงานที่ชุมชนบุงคูกจึงเป็นรูปธรรมหนึ่งที่มีการประยุกต์ใช้พลังงานทางเลือกที่เหมาะสมกับวิถีความเป็นอยู่ของชุมชนได้อย่างน่าสนใจ

รายการ “อุตรดิตถ์เมืองน่าอยู่”

สื่อวิทยุเพื่อคนอุตรดิตถ์

โครงการปฏิบัติการชุมชนและเมืองน่าอยู่อุตรดิตถ์ ปัจจุบันได้กลายเป็นโครงการที่ประชาชนชาวอุตรดิตถ์ให้ความสนใจและรู้จักกันอย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นผลมาจากความร่วมมือร่วมใจของภาคีต่างๆ โดยเฉพาะการเข้ามามีส่วนร่วมของสื่อวิทยุกระจายเสียง ทำให้มีพื้นที่ในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์กิจกรรมหรือความเคลื่อนไหวต่างๆ ของโครงการมากยิ่งขึ้น

โครงการปฏิบัติการชุมชนและเมืองน่าอยู่อุตรดิตถ์ได้รับความอนุเคราะห์เวลาจากผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (สวท.) จังหวัดอุตรดิตถ์ สำหรับจัดรายการ “อุตรดิตถ์เมืองน่าอยู่” สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง ทุก

วันอาทิตย์ เวลา 16.00-17.00 น. ทางคลื่นความถี่ระบบเอฟเอ็ม 96.75 เมกกะเฮิร์ต ดำเนินรายการโดย นายณรงค์พันธ์ เจนประกอบกิจ พร้อมทีมงานอุตรดิตถ์เมืองน่าอยู่

นายณรงค์พันธ์ เจนประกอบกิจ เจ้าหน้าที่สถานีวิทยุ สวท.อุตรดิตถ์ และผู้ดำเนินรายการอุตรดิตถ์เมืองน่าอยู่ กล่าวว่า แนวคิดเรื่องการประชาสัมพันธ์โครงการอุตรดิตถ์เมืองน่าอยู่เกิดขึ้นในสมัยที่อาจารย์ขวัญสุวรรณ อติโพธิ์ ได้มาออกรายการวิทยุที่สถานี และชี้แจงเรื่องเมืองอยู่ให้ประชาชนทราบ ทำให้ ผอ.บรรจง มีสุข ซึ่งเป็นผู้อำนวยการสถานีเกิดความเข้าใจและเห็นความสำคัญของโครงการที่ทำอยู่ จากนั้นก็มีการฝาก

ข่าวประชาสัมพันธ์มาเรื่อยๆ บางครั้งก็เชิญผู้ที่เกี่ยวข้องมาสัมภาษณ์ออกอากาศด้วย แต่ยังไม่เป็นเวลาและรายการเป็นของตัวเอง ต่อมาได้มีการประชุมพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องการประชาสัมพันธ์เมืองน่าอยู่อย่างจริงจัง และทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เวลาจากผู้อำนวยการสถานี สวท. ในนามของ "องค์การพระบัตินิตยสัมพันธ์ อุดรดิตถ์" ซึ่งทางผู้อำนวยการสถานีก็ได้จัดสรรเวลาให้สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง ทำให้ทีมงานเมืองน่าอยู่มีรายการวิทยุเป็นของตัวเอง โดยให้ชื่อรายการว่า "อุดรดิตถ์เมืองน่าอยู่" ซึ่งเริ่มจัดรายการตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2547 เป็นต้นมา

นายณรงค์พันธ์ กล่าวอีกว่า ตนเองเข้ามาช่วยงานนี้ด้วยความรู้สึกยินดีอย่างยิ่ง ในฐานะที่เป็นคนอุดรดิตถ์โดยกำเนิด เมื่อมีโอกาสดีอย่างนี้ ก็อยากจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาบ้านเกิดเมืองนอนของตนเองให้มีความเจริญก้าวหน้ากว่าที่เป็นอยู่ ทำให้รู้สึกว่าชีวิตของตนเองมีคุณค่า และมีความหมายมากขึ้น หากทางทีมงานมีเรื่องอะไรอยากจะให้ช่วย ก็พร้อมที่จะช่วยเหลืออย่างเต็มที่

สำหรับรูปแบบของรายการวิทยุเมืองน่าอยู่อุดรดิตถ์นั้น จะมีทั้งการเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องมาสัมภาษณ์สดออกอากาศ การเปิดโอกาสให้ประชาชนโทรศัพท์มาร่วมแสดงความคิดเห็น การ

สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ และประชาสัมพันธ์ข่าวสาร กิจกรรม และความเคลื่อนไหวต่างๆ

ส่วนเนื้อหาที่นำมาออกอากาศในรายการนั้น จะเน้นเรื่องที่ พอช. มูลนิธิชุมชนไทย และเครือข่ายจังหวัดอุดรดิตถ์กำลังทำอยู่ เช่น โครงการบ้านมั่นคง โครงการปฏิบัติการชุมชน และเมืองน่าอยู่ เป็นต้น โดยจะนำรายละเอียดของแต่ละโครงการมาอธิบายชี้แจง นอกจากนี้ ก็ยังบอกเล่าถึงกิจกรรมและความเคลื่อนไหวต่างๆ เกี่ยวกับเมืองน่าอยู่ที่ทีมงานได้จัดทำขึ้น เพื่อเผยแพร่ให้ผู้ฟังได้รับทราบ

"รายการของเราไม่มีโฆษณา เพราะยังไม่มีสปอนเซอร์ แต่ผลการดำเนินการที่ผ่านมาก็นับว่าประสบความสำเร็จอย่างมาก ได้รับการตอบรับอย่างดีจากผู้ฟัง ซึ่งสามารถวัดได้จากเสียงโทรศัพท์ที่มีผู้ฟังโทรมาแสดงความคิดเห็นอย่างมากมายในแต่ละสัปดาห์ ทำให้พวกเรามีกำลังใจในการทำงานมากยิ่งขึ้น" นายณรงค์พันธ์กล่าว

ความสำเร็จของรายการวิทยุ "เมืองน่าอยู่อุดรดิตถ์" ที่เกิดขึ้น นับเป็นมิติใหม่ของความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของภาครัฐกับภาคประชาชน ที่ร่วมกันทำงานอย่างจริงจัง ทั้งนี้โดยมีเจตนารมณ์ที่จะร่วมกันพัฒนาบ้านเมืองให้น่าอยู่และสร้างสังคมให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

กองทุนสวัสดิการวันละบาท

เครือข่ายองค์กรชุมชนเมืองอุดรดิตถ์

สวัสดิการถือว่าเป็นสิ่งสำคัญเรื่องหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งคนที่ทำงานเป็นราชการหรือลูกจ้างบริษัทหน่วยงานต้นสังกัดก็จะเป็นผู้จัดสวัสดิการให้ แต่สำหรับคนจนแล้วไม่มีใครดูแลพวกเขาจึงต้องจัดการตนเอง อย่างสวัสดิการวันละบาทของเครือข่ายองค์กรชุมชนเมืองอุดรดิตถ์ก็เป็นตัวอย่างหนึ่งที่น่าสนใจ

เครือข่ายองค์กรชุมชนเมืองอุดรดิตถ์ อันประกอบด้วย ชุมชนเมือง 18 ชุมชนและ ชุมชนชานเมือง 3 ชุมชน โดยชุมชนทั้ง 21 ชุมชนได้มีการจัดตั้ง “กองทุนสวัสดิการวันละบาทเครือข่ายองค์กรชุมชนเมืองอุดรดิตถ์” ขึ้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือสมาชิกคราวเจ็บป่วยหรือเสียชีวิต

พีทฤชญา บุญขึ้น ประธานกองทุนฯ เล่าให้ฟังว่า “กองทุนสวัสดิการวันละบาทของเครือข่ายองค์กรชุมชนเมืองอุดรดิตถ์ ก่อตั้งมาตั้งแต่เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2544 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเงินช่วยเหลือสมาชิกในยามเจ็บป่วยและเสียชีวิต ผู้ที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกจ่ายเงินสมทบคนละ 30 บาทต่อเดือนและต้องเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนทั้ง 21 ชุมชน ซึ่งสมาชิกแต่ละคนต้องจ่ายเงินให้กลุ่มทุกวันที่ 5 ของเดือนและกลุ่มจะนำมารวมที่เครือข่ายทุกวันที่ 6 ของเดือน ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกกว่า 800 คน มีเงินออมสามแสนกว่าบาท”

ส่วนสวัสดิการที่สมาชิกจะได้รับก็ประกอบด้วย

- สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล หากต้องนอนรักษาตัวที่โรงพยาบาล กองทุนฯ ก็มีสวัสดิการเยี่ยมไข้โดยจ่ายคนละ 100 บาท และกรณีที่มีบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า(30 บาท รักษาทุกโรค) ก็สามารถเบิกจากกองทุนฯ ได้ด้วย

- กรณีเสียชีวิต กองทุนฯ จ่ายทันที 3,000 บาท บวกกับเงินพิเศษในจำนวน 20 คนด้วย จำนวนสมาชิกในรอบนั้นๆ ซึ่งไม่ต่ำกว่า 3 พันบาทแต่ไม่เกิน 10,000 บาท

สมาชิกทุกคนจะสามารถรับสวัสดิการทั้งหมดได้จะต้องเป็นสมาชิกกองทุนฯ อย่างน้อย 6 เดือนขึ้นไป

วันนี้ไม่ใช่มีเพียงแค่งกองทุนสวัสดิการวันละบาทของเครือข่ายองค์กรชุมชนเมืองอุดรดิตถ์ เท่านั้น แต่เครือข่ายองค์กรชุมชนเมืองภาคเหนือในหลายจังหวัดก็ได้มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการอย่างเช่นเครือข่ายองค์กรชุมชนเมืองอุดรดิตถ์ เช่น เครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดเชียงใหม่, ลำปาง, ลำพูน เป็นต้น

หากชุมชนไหนสนใจที่จะตั้งกองทุนสวัสดิการวันละบาท ก็สามารถติดต่อสอบถามมาได้ และทางอุดรดิตถ์ก็ยินดีจะไปช่วยให้ความรู้โดยไม่คิดค่าตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้น

ส่วนประชาสัมพันธ์

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
2044/28-33 ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ 10320
โทร. (66) 0-2718-0911 โทรสาร : (66) 0-2718-0937, 0-2716-6001
e-mail : codi@codi.or.th Website : www.codi.or.th